ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР.

№ 101 (1635) | Пятніца, 22 снежня 1961 года | Цана 4 кап.

VI СЕСІЯ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БССР

20 снежня ў Мінску пачала сваю работу шостая сесія Вярхоўнага Савета Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі пятага склікання.

10 гадзін раніцы. За сталом прэзідыума займаюць месцы Старшыня Вярхоўнага Савета Беларускай ССР Ц. С. Гарбуноў, намеснікі Старшыні Вярхоўнага Савета БССР А. М. Дзмітровіч, І. М. Калілец, А. П. Лагацкі, Л. П. Чагіна.

Ва ўрадавых ложах — Ц. Я. Кісялёў, В. І. Казлоў, Ф. А. Сурганаў, В. Ф. Шаура, Д. Ф. Філімонаў, І. Ф. Клімаў, С. О. Прытыцкі, І. М. Макараў, Л. Г. Максімаў, С. А. Пілатовіч, члены Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР, міністры.

Старшынствуючы — дэпутат Ц. С. Гарбуноў абвяшчае шостую сесію Вярхоўнага Савета Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі адкрытай. Ён гаворыць, што ў перыяд паміж пятай і шостай сесіямі Вярхоўнага Савета ў трох выбарчых акругах былі праведзены выбары дэпутатаў Вярхоўнага Савета рэспублікі.

Слова для даклада аб паўнамоцтвах новавыбраных дэпутатаў атрымлівае старшыня Мандатнай камісіі дэпутат Д. В. Цябут.

Вярхоўны Савет прымае па дакладу Мандатнай камісіі наступную пастанову:

Зацвердзіць даклад Мандатнай камісіі і прызнаць паўнамоцтвы дэпутатаў Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, выбраных 6 жніўня і 17 снежня 1961 года: Максімава Льва Георгіевіча па Заслаўскай выбарчай акрузе № 39 Мінскай вобласці; Савіч Іванны Іванаўны па Ганчарскай выбарчай акрузе № 284 Гродзенскай вобласці; Кірычэнкі Мікалая Фёдаравіча па Лукаўскай выбарчай акрузе № 217 Гомельскай вобласці.

Затым Вярхоўны Савет пераходзіць да абмеркавання парадку дня сесіі. На разгляд Вярхоўнага Савета рэспублікі ўносяцца наступныя пытанні:

1. Аб Дзяржаўным плане развіцця народнай гаспадаркі Беларускай ССР на 1962 год.
2. Аб Дзяржаўным бюджэце Беларускай ССР на 1962 год і аб выкананні Дзяржаўнага бюджэту Беларускай ССР за 1960 год.
3. Праект закону аб ахове прыроды ў Беларускай ССР.

Гэтыя пытанні ўносяцца Саветам Міністраў БССР.

4. Зацвярджэнне Указаў Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Пытанне ўносіцца Прэзідыумам Вярхоўнага Савета БССР.

Па прапанове дэпутата У. А. Мікуліча, які выступіў па даручэнню Савета старэйшын, Вярхоўны Савет аднагалосна ўключае гэтыя пытанні ў парадак дня сесіі.

Слова для даклада аб Дзяржаўным плане развіцця народнай гаспадаркі Беларускай ССР на 1962 год атрымлівае старшыня Дзяржплана БССР С. М. Малінін.

Пасля перапынку з дакладам аб Дзяржаўным бюджэце Беларускай ССР на 1962 год і аб выкананні Дзяржаўнага бюджэту Беларускай ССР за 1960 год выступіў міністр фінансаў БССР дэпутат П. Л. Коханаў.

Садаклад аб Дзяржаўным плане развіцця народнай гаспадаркі Беларускай ССР на 1962 год, Дзяржаўным бюджэце Беларускай ССР на 1962 год і аб выкананні Дзяржаўнага бюджэту Беларускай ССР за 1960 год зрабіў старшыня Бюджэтнай камісіі Вярхоўнага Савета Беларускай ССР дэпутат Г. Ц. Кавалеўскі.

Затым Вярхоўны Савет пераходзіць да абмеркавання Дзяржаўнага плана развіцця народнай гаспадаркі і Дзяржаўнага бюджэту Беларускай ССР на 1962 год.

21 снежня сесія працягвала сваю работу. Былі заслуханы даклад старшыні Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па ахове прыроды І. М. Цімчука і даклад сакратара Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР дэпутата Д. А. Лукашэвіча «Аб зацвярджэнні Указаў Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР».

Вярхоўны Савет зацвердзіў Дзяржаўны план развіцця народнай гаспадаркі Беларускай ССР на 1962 год, прыняў закон аб Дзяржаўным бюджэце Беларускай ССР на 1962 год, а таксама закон аб ахове прыроды ў Беларускай ССР, зацвердзіў Указы Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Сесія закончыла сваю работу.

У перапынку паміж пасяджэннямі VI сесіі Вярхоўнага Савета БССР. Дэпутаты (злева направа) Е. М. Яцэвіч — звеннявая калгаса «Новае жыццё» Смаргонскага раёна, І. В. Добыш — электразваршчык Крычаўскага цэментнага завода, П. Н. Кавалёва—старшыня калгаса «За Радзіму» Гомельскага раёна, А. І. Жароўня—тэхнарук гомельскага завода імя Кірава гутараць з народным пісьменнікам Беларусі Кандратам Крапівой.

Фота Л. ЭЙДЗІНА і А. ЛУКАШОВА.

РОЗДУМ НАД ПРАГРАМАЙ

ПРАЦА—РАДАСЦЬ—ХАРАСТВО

Георгій МАР'ЯСАЎ.

ВЫНОСЯЧЫ ў назву артыкула гэтыя словы, мімаволі хочацца паставіць знак роўнасці паміж імі, як сімвал арганічнага адзінства паміж трыма сэнсавымі вызначэннямі.

У нашай краіне праца акружана вялікшай павагай, яна з'яўляецца галоўнай меркаю вартасці чалавека. Пры камунізме праца будзе патрэбай кожнага чалавека і з'явіцца, як пісаў Ф. Энгельс, вышэйшай з вядомых нам асалод.

Ужо сёння ў нашым жыцці нараджаюцца тыя радасныя парасткі, якія ўласцівы камуністычнай працы. [illegible] рэчаіснасць, яны растуць у барацьбе з перажыткамі мінулага, [illegible] праграмы пабудовы камунізма, прынятай на XXII з'ездзе КПСС.

СЭНС новага асабліва падкрэслены ў праграмным слове. У сувязі з гэтым хочацца зрабіць кароткі экскурс у мінулае.

У пачатку XX стагоддзя ў Мінску налічвалася каля дзесяці тысяч рабочых усіх катэгорый. Газета «Минский листок», расказваючы пра ўмовы працы на адным з ганчарна-кафельных заводаў горада, пісала:

«Памяшканне вельмі цеснае і не мае вентыляцыі, асабліва адчуваецца апошняе [illegible] фуюць. Памяшканне вельмі маленькае — шэсць куб. сажняў, пыл стаіць слупам, так што не відаць твару таго, хто працуе; адна сцяна заўжды нагрэтая, таму што да яе прымыкае печ абпалу. У гэтым, больш правільна сказаць, калідорчыку працуе да 12 чалавек... Выгляд гэтых рабочых варты жалю: амаль ва ўсіх вочы чырвоныя, твары жоўтыя, іх сапраўды можна назваць добраахвотнымі катаржнікамі».

У другой карэспандэнцыі, прысвечанай характарыстыцы працы пекараў, было напісана:

«Амаль усе пякарні... знаходзяцца ў самых неспрыяльных санітарных умовах. Вельмі часта адно і тое ж памяшканне служыць і жыллём і пякарняй. Тут утрымліваюцца: дзеці, козы, хатняя птушка, сабакі, кошкі. Сцены сырыя і брудныя».

Днямі нам давялося пабываць на сучасным прадпрыемстве Мінска — Дзяржаўным гадзіннікавым заводзе.

Вялізнае памяшканне, поўнае святла і паветра. Шукаць тут пыл і бруд — справа бясплодная. Сотні работніц у белых халатах заняты сваёй справай. Работа ў іх дакладная і, не пабаімся сказаць, напружаная — яна роўная ювелірнай.

Праходзіць нейкі час і вось гэтыя сотні пераважна маладых работніц пакідаюць свае месцы, і цэх напаўняецца гукамі музыкі. Па камандзе спартыўнага інструктара пачынаецца фізкультпаўза, якая прыносіць чалавеку новую порцыю бадзёрасці, працоўнай энергіі.

НЕПАЗНАВАЛЬНА змянілася, стала высакароднай праца чалавека ў савецкі час. Цяжка нават пералічыць усё тое добрае, што робіцца ў нашай краіне для дабрабыту і шчасця савецкага чалавека. Здарыцца з ім якая бяда і на дапамогу неадкладна прыйдуць партыйная арганізацыя, камсамол, прафсаюз, адміністрацыя, таварышы па брыгадзе, урач... Дарэчы, пра ўрача. Ён прыходзіць на гадзіннікавы завод нават і тады, калі рабочыя і работніцы зусім не маюць патрэбы ў яго паслугах. Некалькі месяцаў назад урачы-стаматолагі 1-га клінічнага аб'яднання Мінска паклалі тут пачатак прафілактычнай рабоце, якая становіцца ў нашы дні галоўнай у дзейнасці органаў аховы здароўя.

Сем зубных урачоў за кароткі тэрмін пазнаёміліся з 650 пацыентамі, хоць, паўтараем, апошнія ў большасці сваёй не мелі патрэбы ў іх паслугах.

А колькі сапраўднай чалавечай радасці прынясе работніцам завода іх час адпачынку! Клуб з яго самымі разнастайнымі формамі работы, спорт, завочны інстытут (сярэдняя адукацыя ў пераважнай колькасці гэтых людзей ужо ёсць), народны універсітэт — усё гэта да іх паслуг, у іх распараджэнні.

І як вынік усіх гэтых шчодрых выгод, што прадастаўляюцца Савецкай уладаю ў распараджэнне людзей, — іх высокая працоўная аддача, плённыя вынікі ў працы, нараджэнне тых разумных грамадскіх пачаткаў, якія вызначаюць і ўпрыгожваюць нашу сённяшнюю рэчаіснасць.

Аднак, названы намі завод мае пэўнае выключэнне з агульнага. Справа ў тым, што спецыфіка гадзіннікавага завода сама па сабе патрабуе высокай культуры ў арганізацыі яго работы. На самай справе, чысціня і парадак на рабочым месцы — гэта ж абавязковая ўмова, якая дыктуецца неабходнасцю.

Відаць, нам больш карысна працягваць далей размову, пераносячы яе на іншыя аб'екты. Відаць, не шкодзіць гаварыць і пра тое, што яшчэ стаіць на шляху хутчэйшага развіцця тых эстэтычных элементаў працы, якія ўсё больш настойліва прабіваюць сабе шлях да жыцця.

АЎТАР гэтых радкоў у дні работы гістарычнага XXII з'езда КПСС быў у якасці карэспандэнта ў Маскве. Увечары, у выдатным нумары сталічнай гасцініцы «Масква» мы гутарылі з расточнікам Мінскага завода аўтаматычных ліній, Героем Сацыялістычнай Працы А. Віташкевічам. Па-рабочаму нешматслоўны, сціплы, ён з захапленнем гаварыў аб з'ездзе, аб усім бачаным і пачутым у цудоўным Крамлёўскім Палацы з'ездаў. А потым размова перайшла да роднага завода, да людзей.

— Як вы ўяўляеце сабе свой завод у будучым? — спытаў я.

Віташкевіч сказаў:

— Усё будзе выдатна. — І, памаўчаўшы, дадаў: — А ў нас жа і цяпер ужо здорава— столькі новага і цікавага!

Так, здорава. У Мінску вырасла новае маладое і перспектыўнае прадпрыемства, заклікане зрабіць сапраўдную рэвалюцыю ў тэхнічным прагрэсе, у справе вызвалення чалавека ад цяжкай фізічнай працы, у справе далейшай механізацыі і аўтаматызацыі вытворчасці. Яно і само ўжо цяпер паказвае прыклад у гэтых адносінах, хоць яшчэ далёка няпоўны. Тут многа зроблена і робіцца для ўзняцця культуры вытворчасці.

Вельмі добра, што пад паняццем **культура вытворчасці** тут схільны разумець усе яе крытэрыі: прадукцыйнасць рабочай і інжынернай працы, выкананне плана, высокую дысцыпліну, вытворчую вучобу і ўдасканаленне, парадак рабочых месц, чысціню і многае іншае.

Міжволі здзіўляешся маштабам завода. У самым прасторным яго цэху свабодна размясціліся б цэхі ўсіх механічных заводаў рэспублікі. Са знікненнем цеснаты і скучанасці назаўсёды адышлі ў нябыт бруд, непарадак, «Шкодныя» цэхі яшчэ ёсць (ліцейны і інш.), але са шкоднымі ўмовамі вядзецца рашучая барацьба, і яны ліквідуюцца. Умовы працы выдатныя — светла, цёпла, свабодна, лёгка дыхаецца. Добрым спадарожнікам рабочага стаў спорт. І менавіта завод з яго вялікімі магчымасцямі далучыў рабочага да спорту.

Скончылася змена. У распараджэнні людзей — душавыя. Многія з іх (асабліва моладзь) пакідаюць завод амаль у тым самым адзенні, у якім потым з'яўляюцца ў горадзе.

Апісваючы ўсё гэта, мы не робім ніякіх адкрыццяў: пра ўсё гэта ўжо не раз гаварылася і пісалася. Мы паўтараем вядомае для таго, каб на гэтым фоне пачаць размову пра тыя недахопы ў культуры вытворчасці, якія сёння відаць яшчэ кожнаму, як кажуць, «няўзброеным» вокам.

ВОЗЬМЕМ пытанне аб рабочым адзенні. Скажам прама — арганізаваная вытворчасць так ці інакш мяркуе уніфікацыю рабочай формы. Яе нельга ажыццявіць у маштабах усяго завода — гэта было б бессэнсоўна і непрактычна. Рабочы касцюм сталявара, безумоўна, адрозніваецца ад касцюма токара, зборшчыка, інжынера-канструктара. Але той факт, што кожная катэгорыя працаўнікоў на вытворчасці павінна мець спецвопратку — бясспрэчны.

У дырэкцыі завода нам паказалі шматтомную інструкцыю: каму і якая спецвопратка патрэбна.

Патрэбна многім. А многім не. І яны выходзяць са становішча ў парадку асабістай ініцыятывы і не вельмі паспяхова. Бедна і прымітыўна, а больш дакладна — хто ў што апранаецца. Вось тут бы і прыйсці, скажам, работнікам гандлю на дапамогу рабочаму: прапанаваць бы яму мноства рознага, зручнага і недарагога адзення штодзённайноскі. Але не, не ідуць работнікі прылаўка са сваімі таварамі ў рабочыя раёны, непасрэдна ў цэхі. Між іншым, многа месяцаў назад на заводзе нечакана-негадана з'явілася выстаўка-продаж абутку. Экспанаваліся выдатныя ўзоры... мадэльнага абутку, які, мякка кажучы, не практычны ў заводскай абстаноўцы.

Адзін з кіраўнікоў завода, які заняты пы-

(Заканчэнне на 3-й стар.).

„НЁМАН“—НАРОДНЫ

Вялікай папулярнасцю карыстаецца ў вобласці гродзенскі гарадскі ансамбль песні і танца «Нёман». За тры гады свайго існавання ён даў каля 200 канцэртаў. Самадзейныя артысты выступалі неаднаразова перад рабочымі, калгаснікамі, служачымі раду абласцей рэспублікі, выязджалі на гастролі ў Літву і Польшчу. Багаты і разнастайны рэпертуар мастацкага калектыву. У яго праграме—песні і танцы, якія расказваюць аб тым, як жывуць і працуюць людзі Прынёманскага краю, рускія, украінскія, малдаўскія, польскія, венгерскія песні і танцы.

У Доме палітычнай асветы адбыўся вечар, прысвечаны віншаванню ансамбля ў сувязі з прысваеннем яму ганаровага звання Народнага ансамбля песні і танца.

Цяпер на Гродзеншчыне працуюць чатыры народныя мастацкія самадзейныя калектывы.

На нашым здымку — адзін з тых, чыёй слаўнай працай ствараюцца магутныя беларускія аўтамабілі. Гэта А. Сярмяжка, ударнік камуністычнай працы з аўтазавода ў Жодзіна. Калектыў гэтага завода сёлета ў тры з палавінай разы павялічыў выпуск магутных самазвалаў грузапад'ёмнасцю ў 25, 27 і 40 тон.

Фота І. ШЫШКО.

ПАДЗЕІ ФАКТЫ НАВІНЫ

СПЕКТАКЛІ ПРАХОДЗЯЦЬ З ПОСПЕХАМ

Цесная дружба ўсталявалася ў артыстаў Акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы з рабочымі саўгаса «Рудзенскі» Пухавіцкага раёна. Нядаўна на сцэне Рудзенскага Дома культуры купалаўцы паказалі спектакль «Лявоніха на арбіце», які прайшоў з вялікім поспехам.

Калектыў Тэатра імя Я. Купалы за апошні час паказаў у Рудзенску спектаклі «Паўлінка», «Веру ў цябе», «Востраў Афрадзіты», «Трэцяе жаданне» і інш. Майстры сцэны сталічнага тэатра праводзяць кансультацыі з удзельнікамі мастацкай самадзейнасці, даюць ім каштоўныя парады, як падрыхтаваць самадзейны канцэрт, спектакль. На сцэне Рудзенскага Дома культуры паказалі таксама свае новыя спектаклі Тэатр імя Я. Коласа, Рускі тэатр імя М. Горкага.

У Рудзенску паспяхова прайшлі творчыя сустрэчы з работнікамі кінастудыі «Беларусьфільм» і рэспубліканскага Камітэта радыёвяшчання і тэлебачання.

ПРЭМ'ЕРА БАБРУЙЧАН

П'еса «Антэй» украінскага драматурга М. Заруднага прыцягнула ўвагу артыстаў Бабруйскага драматычнага тэатра. Днямі гэты творчы калектыў паказаў сваю новую работу мінскаму гледачу. Спектакль паставіў галоўны рэжысёр тэатра А. Аркадзьеў. Музыку напісаў украінскі кампазітар Г. Майбарада.

ГРАМАДСКІ САВЕТ КІНАМЕХАНІКАЎ

Пры Калінкавіцкім раённым аддзеле культуры створан грамадскі савет кінамеханікаў. Старшынёй яго выбран адзін з лепшых кінамеханікаў Аркадзь Отчык. Савет шырока папулярызуе вопыт перадавікоў, робіць іх поспехі здабыткам усіх кінамеханікаў раёна.

Так, савет распаўсюдзіў вопыт работы старэйшага кінамеханіка Мікалая Сіманіна, які працуе каля 27 год і кожны месяц перавыконвае план дэманстрацыі фільмаў. Ён стаў сапраўды актыўнейшым прапагандыстам кіно. Мікалай Сіманін заўсёды дэманструе ў вёсках тыя фільмы, якія хочуць прагледзець хлебаробы.

Распаўсюджан вопыт работы механікаў тт. Ліневіча і Стомы. Прозвішчы лепшых кінамеханікаў занесены на Дошку гонару раённага аддзела культуры.

ШАНАВАЦЬ БАГАЦЦІ ЗЯМЛІ

У Лепельскім раённым Доме культуры адбыўся тэматычны вечар, прысвечаны зберажэнню і памнажэнню прыродных багаццяў роднай зямлі. На вечары прысутнічала больш 350 чалавек. З дакладам «Новая праграма КПСС і задачы па ахове прыроды» выступіў загадчык кабінета партыйнай асветы А. Ханяк.

Старшыня прэзідыума раённага Таварыства аховы прыроды А. Краснагір, намеснік дырэктара Бярэзінскага дзяржаўнага запаведніка Л. Колбін, дырэктар лясгаса П. Біркан і іншыя ў сваіх выступленнях выказалі многа каштоўных прапаноў, накіраваных на паляпшэнне аховы водных і лясных багаццяў Лепельшчыны.

ПЕРАСОЎНАЯ ВЫСТАЎКА

Калектыў Брэсцкага абласнога краязнаўчага музея арганізаваў перасоўную выстаўку карцін беларускіх мастакоў. Выстаўляецца 46 твораў жывапісу скульптуры і графікі.

Выстаўка ўжо экспанавалася ў радзе сельскіх клубаў Брэсцкага раёна, а таксама на Бярозаўскай ДРЭС. Падоўгу затрымліваюцца наведвальнікі ля работ З. Азгура, Н. Воранава, Я. Красоўскага, Н. Дучыца і іншых мастакоў.

За невялікі час перасоўную выстаўку наведала больш дзвюх тысяч чалавек.

...І ТАДЫ НЕ БУДЗЕ СУМНА

Над ракою Арэсай стаіць прыгожы двухпавярховы будынак. Да позняй ночы ярка свецяцца яго вокны. Гэта — клуб сельгасарцелі «Чырвоная змена», любімае месца адпачынку калгаснікаў. Людзі ідуць сюды з вялікай ахвотай, бо ведаюць: іх чакае гасцінная сустрэча. І сапраўды так. Пасівелы стары, юнак або дзяўчына знойдуць тут сабе занятак да спадобы. Няма канцэрта—дэманструецца кінафільм, чытаецца лекцыя ці даклад або праводзіцца гутарка, калектыўнае чытанне кнігі, газеты, часопіса.

— Усёй сям'ёй у клуб ходзім, — задаволена расказвае перадавая даярка калгаса Кацярына Сцяпанаўна Брагінец. — Добра адпачыць тут пасля працы.

Так, добра. У клубе многа нагляднай агітацыі, багатая бібліятэка, рэгулярна выпускаецца насценная газета. Кожны дзень вывешваюцца плакаты «Хто сёння ўперадзе», працуюць гурткі мастацкай самадзейнасці, выступаюць агітбрыгада, дакладчыкі і г. д.

А яшчэ ж зусім нядаўна ў вёсцы Сарачы, на цэнтральнай сядзібе сельгасарцелі, калгаснікі не ведалі, чым заняцца пасля работы, як і дзе правесці выхадны дзень. І не толькі ў гэтай вёсцы. Яшчэ горш было ў астатніх брыгадах. Праўленне і партыйная арганізацыя калгаса стварылі ўмовы для карыснага і культурнага адпачынку працаўнікоў вёскі. Цяпер у кожнай брыгадзе ёсць свае добраўпарадкаваныя клубы. Вечарамі на вуліцах чуваць песні, вокны культурных устаноў свецяцца электрычнымі агнямі.

— У Сарачах вялікія даходы, там можна і культурай заняцца,— нярэдка чуеш ад кіраўнікоў асобных калгасаў раёна.

Наколькі неабгрунтаваныя гэтыя довады, можна меркаваць па наступных фактах.

Вёска Асавец — цэнтр калгаса «Рассвет», не бяднейшага за «Чырвоную змену». Тут сярэдняя школа, бальніца, лясніцтва, аддзяленне сувязі, ашчадная каса, сельсавет. Гэтыя ўстановы месцяцца ў прасторных і ўтульных памяшканнях. І поруч з імі самотна стаіць будынак брыгаднага клуба. Шыбы выбіты, дзверы не зачыняюцца, ёсць некалькі пакалечаных лавак, са сцен звісаюць падраныя плакаты і лозунгі, печ вось-вось развaліцца.

Пачынаем гутарку са старшынёй калгаса В. Кнышэвічам і сакратаром партыйнай арганізацыі І. Маеўскім.

— Будзем новы клуб будаваць, — у адно слова заяўляюць яны. — У будучым годзе пачнём.

— А цяпер дзе людзям сабрацца?

— Прыйдзецца пачакаць,—адказваюць яны.

Можа, у іншых вёсках арцелі лепш наладжана культурнае абслугоўванне калгаснікаў. На вялікі жаль і там становішча не лепшае. У вёсцы Касцяшы нядаўна здадзен у эксплуатацыю новы мураваны клуб. Але ў ім ціха і спакойна. А ў пятай брыгадзе добрае памяшканне клуба з лета засыпана збожжам.

Чаму ж у шасці клубах, якія ёсць у калгасе «Рассвет» занядбана культурна-масавая работа, чаму яны не сталі месцамі, дзе хочацца адпачываць? Справа ў тым, што работай клубаў ніхто не цікавіцца. Калі неяк на праўленні, а пасля на партыйным сходзе зайшла гаворка аб прызначэнні і аплаце загадчыкаў брыгадных клубаў, старшыня арцелі тав. Кнышэвіч сказаў:

— Не варта дарэмна працадні разбазарваць. Калі збяруцца на танцы ці ў кіно, клуб можа і брыгадзір адамкнуць.

У вёсцы Асавец калгаснікі прапанавалі адлічыць па некалькі працадзён на рамонт клуба. Але іх прапанова была адхілена. І зараслі дарогі, пакрыліся снегам сцяжынкі да клубаў, сумуе калгасная моладзь.

Калгас «Іскра» — эканамічна моцная гаспадарка ў раёне. За апошнія гады тут выраслі дзесяткі вытворчых будынкаў, многа жылых дамоў, узняўся матэрыяльны і культурны ўзровень членаў арцелі. Знаходзяцца сродкі на розныя выдаткі. Толькі не хапае іх на культурныя патрэбы. Увесь выгляд самай вялікай у арцелі вёскі Чабусы псуе клуб. Страха свеціцца, як дзіравае рэшата, вокны забіты дошкамі, дзіравая падлога. Куды пайсці людзям вечарам ,у выхадныя дні? Вёска знаходзіцца за пяць кіламетраў ад бліжэйшага населенага пункта.

Сакратар камсамольскай арганізацыі Марыя Кукраш не раз звярталася да старшыні калгаса тав. Валеева і прасіла дапамогі:

— Адпусціце матэрыялу, — прасіла яна, — і моладзь сваімі сіламі клуб адрамантуе.

— Вось кончым будаўніцтва птушніка, — тады магчыма, штонебудзь зробім, — адказваў ён.

З таго часу мінула восем месяцаў. Сваё слова кіраўнік арцелі не стрымаў.

У Чабусах звілі сабе гняздо сектанты-пяцідзесятнікі. Тады-сяды ім ды і ўдаецца зацягнуць у сваё павуцінне новыя ахвяры. А быў бы ў вёсцы добры клуб, праводзілася б у ім культурна-масавая работа і напэўна «братам і сёстрам ва Хрысце» давялося б спыніць сваю брыдкую дзейнасць.

У сельгасарцелі «Перамога» — дзесяць паляводчых брыгад і ў кожнай свой клуб. Будаваліся яны ў асноўным пры шырокім удзеле грамадскасці. Людзі не шкадавалі сваёй працы, не лічыліся з часам. Праўда, спачатку работа ў клубах была жывой, цікавай. Але паступова яна стала заціхаць, а цяпер і зусім заняпала. І зноў жа прычына ў адсутнасці кіраўніцтва, у тым, што няма людзей, адказных за арганізацыю культурна-масавай работы.

— Платных загадчыкаў на кожны клуб паставіць не можам, — гаворыць сакратар партарганізацыі тав. Лобан. — А на грамадскіх асновах нешта не атрымліваецца.

У Любанскім раённым аддзеле культуры пры кожным зручным выпадку любяць пахваліцца, што ва ўсіх брыгадах калгасаў ёсць свае клубы. Гэта сапраўды надзвычай добра. Толькі трэба, каб работнікі аддзела культуры не ўхіляліся ад кіраўніцтва калгаснымі клубамі, а штодзённа і канкрэтна дапамагалі ім. Значна лягчэй, вядома, крытыкаваць кіраўнікоў калгасаў за тое, што няма дзе дэманстраваць кінафільмы, што памяшканні клубаў не ацяпляюцца і г. д. Ёсць нямала фактаў, калі культасветустановы не цікавяцца работай калгасных клубаў. У вёсцы Смольгава знаходзіцца сельская бібліятэка. Ёю загадвае вопытны работнік. Побач—брыгадны клуб калгаса «Ленінскі шлях», які не працуе, і бібліятэкар мірыцца з гэтым.

А вось яшчэ адзін факт. Рачэньскай сельскай бібліятэкай загадвае Ніна Верамейчык. Яна здольны арганізатар, вопытны масавік. А вось дапамагчы арганізаваць культурную работу ў клубе калгаса імя Суворава, які стаіць насупраць бібліятэкі, не хоча.

— Не мая гэта справа,— заяўляе Н. Верамейчык.

Не звяртаюць увагі на калгасныя клубы і выканкомы сельскіх Саветаў. Непадалёк ад памяшкання Юшкаўскага сельсавета стаіць клуб сельгасарцелі імя Кірава. Па некалькі разоў на дзень праходзіць ля яго старшыня сельсавета Вечаслаў Дастанка. Але ні разу не пацікавіўся, чаму на дзвярах клуба заўсёды вісіць замок.

На Любаншчыне любяць песню, музыку, калгаснікі хочуць весела бавіць свой вольны час. І ўмовы для гэтага створаны. У кожным населеным пункце, нават у самай аддаленай вёсцы ёсць клуб. У адным месцы ён большы, у другім меншы, лепшы або горшы.

Аднак у кожным з іх можна наладзіць карысную і цікавую культурна-масавую работу. Трэба толькі ўзяцца за гэтую справу з усім запалам душы. І тады не будзе сумна ў калгасных клубах Любаншчыны.

В. БЫЧОК.

ПАЭТЫ Ў СВАІХ ЗЕМЛЯКОЎ

Вёска Пясочнае Капыльскага раёна раскінулася на жоўтых пясках на левым беразе Нёмана. У часы Айчыннай вайны амаль усё Пясочнае было спалена фашыстамі, многія жыхары вёскі расстраляны. Але не скарыліся захопнікам савецкія людзі, яны мужна змагаліся з ворагам. На плошчы вёскі пахаваны партызаны, якія загінулі ў няроўнай бітве з фашыстамі і паліцаямі.

Пасля вайны Пясочнае нанава адбудавалася. Пабудаваны сярэдняя школа, бальніца, лазня, паявілася шмат новых вуліц, а нядаўна закончаны новы мост на Нёмане.

У кожнай хаце радыё, электрычнае святло. Два разы на дзень ходзіць з Мінска аўтобус. Ёсць добры клуб. Працуе стацыянарная кінаўстаноўка.

Многія выхадцы з вёскі сталі настаўнікамі, інжынерамі, урачамі, музыкантамі, афіцэрамі. З даўніх часоў Пясочнае параднілася з Нёманам, і нездарма саўгас называецца «Нёман».

17 снежня тут адбылася сустрэча паэтаў Адама Русака і Анатоля Астрэйкі з землякамі. Паэты расказалі аб сваіх творчых планах, прачыталі вершы і песні, прысвечаныя пясоцкім партызанам, будаўнікам-рабочым, хлебаробам, адказалі на пытанні.

Вечар закончыўся канцэртам Беларускага народнага ансамбля песні і танца пад кіраўніцтвам народнага артыста БССР Г. Цітовіча. Праграма канцэрта была складзена з твораў на тэксты А. Русака і А. Астрэйкі.

ЗБРОЯЙ ПЕСНІ І САТЫРЫ

Сродкі масавай агітацыі бываюць розныя. Савецкіх людзей натхняюць і клічуць на вялікія працоўныя подзвігі, на барацьбу за светлую будучыню і шчырая гутарка лектара, і палымяныя патрыятычныя вершы, і баявая, поўная маладога запалу, жыццярадасная песня.

І у нас ёсць такія агітатары, якія ў аднолькавай ступені ўмеюць карыстацца ў сваёй дзейнасці і жывым палымяным словам і багаццем песенных жанраў. Гэта шматлікія ўдзельныя мастацкія агітбрыгады, рэспубліканскі агляд якіх адбыўся нядаўна ў Мінску. Усе, каму давялося бачыць цікавае творчае спаборніцтва невялікіх самадзейных калектываў, пераканаліся ў велізарнай сіле іх эмацыянальнага ўздзеяння на слухачоў.

Народжаныя ў самай гушчы народнага жыцця, мастацкія агітбрыгады робяць карысную і патрэбную справу. Яны дапамагаюць партыйным арганізацыям распаўсюджваць і прапагандаваць перадавы вопыт лепшых калгасаў і прадпрыемстваў, змагаюцца з перажыткамі мінулага ў свядомасці людзей. Ствараючы свой рэпертуар, як правіла, на мясцовым матэрыяле, гэтыя маленькія групы ўдзельнікаў раённай або сельскай самадзейнасці не проста суха і дэкларатыўна дакладваюць са сцэны пра нейкія факты і падзеі нашай рэчаіснасці, а заўсёды шукаюць для іх пэўныя формы мастацкага ўвасаблення.

Аднак пры ўсёй надзённасці і актуальнасці выступленняў гэтых аматарскіх калектываў, іх праграмы яшчэ не заўсёды вызначаюцца арыгінальным творчым вырашэннем і багаццем ідэйна-мастацкай задумы. Найбольшай увагі заслугоўвае самабытная творчасць рэчыцкіх і стаўбцоўскіх самадзейных артыстаў, праграмы якіх пабудаваны ў форме тэатралізаваных аглядаў, вельмі цікавых па зместу і цэласных па кампазіцыі. Прычым трэба зазначыць, што калі рэчыцкім аматарам дапамог напісаць сцэнарый агляду метадыст Рэспубліканскага дома народнай творчасці А. Радзівілаў, дык у Стаўбцах гэта здолелі паспяхова зрабіць самі ўдзельнікі брыгады на чале са сваім мастацкім кіраўніком Д. Кухаравай.

Тэатралізаваны агляд агітбрыгады Рэчыцкага Дома культуры, які атрымаў назву «Дзед Мярэжа праўду рэжа», вабіць стройнасцю і драматургічнай завершанасцю. Тут усё строга падпарадкавана адной задуме і няма месца выпадковым нумарам. Аўтары агляду і самі выканаўцы імкнуліся надаць вобразам галоўных герояў поўныя вонкавыя і ўнутраныя характарыстыкі. Асабліва яркі і запамінальны вобраз непаседлівага і дасціпнага калгаснага вартаўніка Дзеда Мярэжы стварыў выхавальнік дзіцячага сада В. Васіленка.

Вастрыню і мэтанакіраванасць рэчыцкаму агляду надаюць арганічна ўплеценыя ў яго сюжэтную тканіну прыпеўкі на матывы беларускай народнай песні «Сам не знаю, як [illegible]» [illegible], а таксама па-новаму перапрацаваная беларуская песня «Ой, хацела ж мяне маці». А. Радзівілаў—аўтар яшчэ двух тэатралізаваных аглядаў «Тарас на Парнасе, а ў суседзях калгас» (агітбрыгада Рагачоўскага Дома культуры) і «Несцерка ў калгасе» (агітбрыгада Клімавіцкага Дома культуры), якія, на жаль, значна горшыя за першы. Хочацца выказаць А. Радзівілаву агульную заўвагу па трох яго сцэнарыях: яны напісаны ніба па адной літаратурнай схеме, нават дзеючыя асобы ў іх—аднатыпныя (калгасныя вартаўнікі Мярэжа, Тарас, Мацей, вельмі падобныя адзін на аднаго, безаблічныя паэты-рэзанёры і г. д.). Праўда, нам могуць запярэчыць, што кожны з гэтых аглядаў, створаных на аснове мясцовых жыццёвых фактаў і з'яў, паказваецца зусім у розных раёнах рэспублікі і бяды тут ніякай няма. Можа, гэта і так, але бясспрэчна і тое, што А. Радзівілаў павінен быў давесці да поўнай дасканаласці свае сцэнарыі як па форме, так і па мове, перш чым рэкамендаваць іх калектывам для выканання.

Так, у рагачоўскім аглядзе, нягледзячы на арыгінальную задуму зрабіць героя ананімнай беларускай паэмы героем сённяшняга дня, многа расцягненых, даволі агульных месц і дрэнна апрацаваны тэкст. Але больш за ўсё не пашанцавала Клімавіцкай агітбрыгадзе. Яе агляд атрымаўся не зусім удалы, бо асноўны вобраз—народнага весельчака і выкрывальніка ўсіх недахопаў Несцеркі—выпісаны аўтарам бледна і схематычна. Мы бачым на сцэне героя беларускай народнай казкі, перанесенага з далёкага мінулага ў нашы дні, але зусім не адчуваем яго вясёлага нястрымнага нораву, не чуем яго трапных слоў і гнеўнага выкрывальнага смеху. Безумоўна, А. Радзівілаву трэба яшчэ раз вярнуцца да свайго агляду «Несцерка ў калгасе», многае ў ім змяніць і перарабіць, бо гэтага заслугоўвае добрая тэматычная задума.

Творчасць народных мас — сапраўды невычэрпная. Колькі дасціпных, выразных дэталей і свежых думак унеслі стаўбцоўскія аматары ў сваю сатырычную праграму «З Вожыкам у калгасе». Яны сваімі агульнымі намаганнямі распрацавалі сцэнарый і пісалі тэкст, і праца іх увянчалася поспехам. У параўнанні з клімавіцкім «Несцеркам» стаўбцоўскі Вожык сапраўды калючы, злосны і непрымірымы да недахопаў. Ад яго праніклівага крытычнага позірку не схаваецца непарадак у калгасе, які адразу ж трапляе на «плёнку» «сатырычнага фотаапарата». Кожная кінутая ў залу рэпліка [illegible] гумарыстычных прыпевак у спалучэнні з сюжэтнымі сатырычнымі танцамі. Адначасова Вожык, ролю якога з пачуццём гумару, тактоўна выконвае Ул. Таран, клапоціцца пра тое, каб як мага больш было маякоў калгаснай вытворчасці.

Тэатралізаваны агляд—бадай, найбольш дасканалая форма выступленняў агітацыйна-мастацкіх брыгад. Бо толькі пры ўмове, калі паўнацэнны сцэнарый будзе напісаны загадзя (прычым, пажадана, каб ён рабіўся сваімі сіламі, як у Стаўбцах, Рэчыцы ці Віцебску), можна дамагчыся кампазіцыйнай цэласнасці праграмы. Кожны яе нумар—сатырычная інтэрмедыя ці патрыятычная песня, вясёлая частушка ці танец—павінен непасрэдна вынікаць з самога сцэнічнага дзеяння і несці такую ж ідэйна-сэнсавую нагрузку, як асноўны тэкст вядучых.

Вядома, трэба лічыцца і з тым, што агляд—складаны від эстраднага мастацтва і не кожны калектыў аматараў можа з ім справіцца. Вось чаму многія агітбрыгады больш ахвотна ставяць літаратурна-музычныя кампазіцыі і мантажы на тэмы агульнапалітычныя і надзённыя, з мясцовага жыцця. Такія формы агітацыйна-мастацкіх выступленняў таксама заканамерныя, бо яны маюць свае станоўчыя бакі. Дастаткова прыгадаць выступленне Лёзненскай агітбрыгады, якая паказала літаратурна-музычную кампазіцыю «Для карысці народа» (аўтар тэксту і вершаў—дырэктар раённага Дома культуры Р. Траяноўскі). Гэтая кампазіцыя, прасякнутая жыццесцвярджальным пафасам нашых дзён, узнікла як жывы і шчыры водгук самадзейных артыстаў на рашэнні XXII з'езда КПСС. Усе творы, выкананыя ўдзельнікамі брыгады, падпарадкаваны адной задуме: як мага больш пераканальна і ярка раскрыць веліч планаў пабудовы камунізма ў нашай

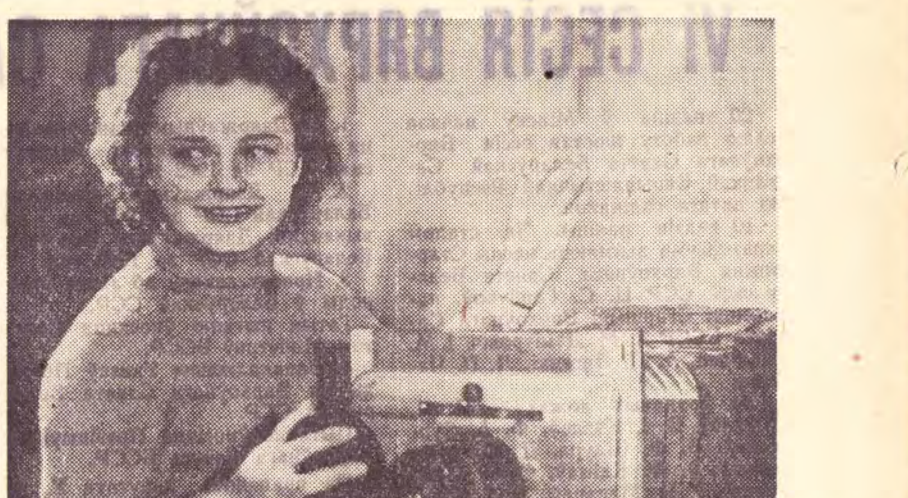
(Заканчэнне на 4-й стар.).

У гасцях — фінскія пісьменнікі

Днямі Саюз пісьменнікаў БССР наведалі фінскія пісьменнікі: галоўны рэдактар часопіса «Малюнкі часу» Осма Хелін і галоўны рэдактар часопіса «Кантакт» Айлі Нордфрэн, якія госцяць у Мінску. Беларускія пісьменнікі наладзілі сяброўскі прыём. Фінскія госці цікавіліся развіццём беларускай літаратуры і культуры, расказалі аб літаратуры і мастацтве Фінляндыі.

ВЕЧАР МОЛАДЗІ

У Бабруйскім гарадскім тэатры адбыўся вялікі агульнагарадскі вечар маладых ударнікаў брыгад камуністычнай працы. У ім прынялі ўдзел паэты Р. Барадулін і Ул. Нядзведскі. Яны прачыталі новыя вершы, прысвечаныя моладзі.

Люда Навумовіч, закончыўшы дзесяцігодку, прыехала ў Мінск, каб стаць кваліфікаваным фотамайстрам. Цяпер яна навучэнка фотагрупы Мінскага прафесіянальна-тэхнічнага вучылішча № 32. Разам з ёю ў групе займаюцца 24 юнакі і дзяўчыны. Яны вывучаюць оптыку, хімію, тэхніку фотаздымкі і іншыя прадметы. Фота А. КОГАЛЯ.

АБМЕРКАВАННЕ ПРАБЛЕМ ЛІТАРАТУРЫ 20—30-х гг.

НА ПОДСТУПАХ ДА ВЫРАШЭННЯ ПРАБЛЕМЫ

Якуб УСІКАЎ

У літаратуразнаўстве, як і ў іншых галінах навукі, ёсць праблемы больш складаныя і больш простыя для вырашэння.

Найбольш цяжкім для даследчыка гісторыі беларускай савецкай літаратуры, у сілу надзвычайнай складанасці і абвостранай супярэчлівасці тагачаснага жыцця, аказаўся перыяд 20—30-х гадоў. Вось чаму ўжо само імкненне разабрацца ў літаратурных падзеях гэтага этапа заслугоўвае належнай увагі.

Да ліку навейшых прац, у якіх так ці інакш асвятляюцца праблемы станаўлення і развіцця беларускай літаратуры 20—30-х гадоў, трэба аднесці, галоўным чынам, тры кнігі: «Шляхі развіцця беларускай савецкай літаратуры 20—30-х гг.» Н. Перкіна, «Беларуская савецкая проза (20-я — пачатак 30-х гадоў)» Ю. Пшыркова і «Беларускі раман» А. Адамовіча. Асобныя пытанні літаратурнага жыцця 20—30-х гг. закранаюцца ў работах: «Аб мастацкай прозе» Алеся Кучара, «Беларуская байка» Янкі Казекі, «Новая зямля» Якуба Коласа» Алега Лойкі, «Спадарожніца часу» Рыгора Бярозкіна, «Сатырычныя характары беларускіх камедый» Алега Саннікава, «Проза Кузьмы Чорнага» Міколы Луферава, у артыкуле Дзмітрыя Бугаёва «Тэма грамадзянскай вайны ў творчасці Міхася Лынькова» (зборнік «Беларуская літаратура», Мінск, 1961).

Мне хацелася б крыху больш падрабязна спыніцца на трох работах — на кнігах Н. Перкіна, Ю. Пшыркова і А. Адамовіча, бо яны маюць непасрэднае дачыненне да тэмы размовы.

Што характэрна для гэтых кніг у параўнанні з папярэднімі працамі тыпу «Нарысаў па гісторыі беларускай літаратуры» і «Очерка белорусской советской литературы»?

Перш за ўсё, значна павялічыўся, калі можна так сказаць, плацдарм даследавання: пашырыўся гісторыка-літаратурны краявід, на ім з'явіліся многія аб'екты, якія істотным чынам перакройваюць літаратуразнаўчую карту Беларусі.

На працягу доўгага часу ў нас надзвычай звужалася, збяднялася (гэта яшчэ далёка не пераадолена і сёння) гісторыя беларускай літаратуры.

Узяць хаця б дакастрычніцкі перыяд. У радзе артыкулаў, манаграфій, вучэбных дапаможнікаў заўважалася тэндэнцыя да занядбання літаратурных з'яў мінулага і, асабліва, ігнараванне таго факта, што беларуская літаратура мела розных па сіле таленту і ідэйна-эстэтычных перакананнях пісьменнікаў, кожны з якіх унёс свой уклад у агульную скарбніцу духоўных здабыткаў народа, нацыі. Гэтая тэндэнцыя, у прыватнасці, выяўлялася ў спробах наўмыснага вышуквання недахопаў, ідэйных зрываў, наклейвання вульгарна-сацыялагізатарскіх ярлыкоў. Чамусьці нічога станоўчага не знаходзяць даследчыкі, напрыклад, у творчасці Ядвігіна Ш., апроч апісальніцтва, аб'ектывізму, эмпірызму. Зусім беспадстаўна выкінуты з гісторыі літаратуры літаратуразнаўцамі - перастрахоўшчыкамі гэты таленавіты, хоць і супярэчлівы творца.

А каму невядома, што зусім нядаўна рабілася з беларускай савецкай літаратурай 20—30-х гг.? Усяго пяць-шэсць імён траплялі на старонкі падручнікаў па гісторыі літаратуры. І гэта ў літаратуры, якая ўжо ў канцы 20-х гг. налічвала больш сотні пісьменнікаў. Чытачу не давалі больш-менш поўнага ўяўлення аб усёй сукупнасці твораў, аб сапраўдным аб'ёме літаратурна-мастацкай прадукцыі, створанай многімі пісьменнікамі.

Цяпер, калі ўсталявалася гістарычная справядлівасць, аб'ектыўна ўзніклі прадумовы для напісання не абмежаванай і куцай, а грунтоўнай, шырокай, разгалінаванай гісторыі літаратуры.

Новыя даследаванні Н. Перкіна, Ю. Пшыркова, А. Адамовіча сведчаць, што гэтыя магчымасці (хай яшчэ не ў поўную меру) выкарыстоўваюцца і шмат у чым паспяхова. Кнігі гэтых крытыкаў вызначаюцца параўнальным багаццем фактычнага матэрыялу і некаторай навізной яго асэнсавання.

Даследчыкі робяць спробы — у адных выпадках удалыя, у другіх не зусім удалыя — разабрацца ў складаным гісторыка-літаратурным працэсе 20—30-х гг. Гэтае імкненне найбольш прыкметна ў кнізе Н. Перкіна, што падкрэсліваецца ўжо самой назвай работы: «Шляхі развіцця беларускай савецкай літаратуры». Таму нельга не пагадзіцца з М. Лазаруком, які ў рэцэнзіі, змешчанай у «Літаратуры і мастацтве», не без падстаў бачыць асноўную вартасць манаграфіі Н. Перкіна ў спробах даследавання гісторыка-літаратурнага працэсу. Гэта ў значнай меры, на мой погляд, стасуецца і да кніг Ю. Пшыркова і А. Адамовіча.

У работах трох розных аўтараў ёсць, несумненна, і агульнае, што яднае іх паміж сабою, і адметнае, чым яны адрозніваюцца адна ад другой.

Найбольш шырокую, мы сказалі б — празмерна шырокую, задачу паставіў перад сабою Н. Перкін: асвятліць шляхі развіцця ўсіх галін беларускай савецкай літаратуры 20—30-х гг. і ўсё гэта падаць у непасрэднай сувязі з праблемай станаўлення ў ёй сацыялістычнага рэалізму. Ю. Пшыркоў і А. Адамовіч, кожны па-свойму, задаліся мэтай вырашыць толькі частку той задачы, якую паставіў перад сабою Н. Перкін: Ю. Пшыркоў абмежаваўся вывучэннем прозы 20-х — пачатку 30-х гг., А. Адамовіч — беларускага рамана.

Як можна было і чакаць, у найбольш выйгрышным становішчы апынуўся той, хто ўзяў больш вузкую праблему. Мы маем на ўвазе А. Адамовіча, які напісаў сапраўды грунтоўнае, сур'ёзнае праблемнае даследаванне, хоць, праўда, апошні раздзел (аб пасляваенным перыядзе) зроблены ім паспешліва, эскізна, значна ніжэй магчымасцей аўтара. Аднак раздзелы, якія маюць дачыненне да станаўлення жанра рамана ў 20—30-я гг., у асноўным удаліся даследчыку.

Н. Перкін у сваёй рабоце сутрэўся з выключнымі цяжкасцямі. Скажам шчыра, з рэалізацыяй задачы, акрэсленай у падзагалоўку кнігі — «Праблемы сацыялістычнага рэалізму»—аўтар яўна не справіўся. Цяжка знайсці арганічную, унутраную сувязь паміж тэарэтычнымі разважаннямі даследчыка і канкрэтным аналізам мастацкіх твораў, як зусім правільна заўважыла М. Барсток («Полымя» № 3, 1961).

Аднак і ў кнізе Н. Перкіна ёсць нямала новага і цікавага: аб масавай паэзіі першых год Савецкай улады, аб літаратурна-мастацкіх арганізацыях, аб тэатральнай дыскусіі, пра асобных пісьменнікаў (М. Чарота, М. Гарэцкага, Ул. Дубоўку, М. Зарэцкага, П. Галавача); выклікае задавальненне раздзел «Прысуд уласніцтву», правільна раскрываюцца некаторыя агульныя заканамернасці гісторыка-літаратурнага працэсу. Праўда, роля асобных удзельнікаў гэтага працэсу недастаткова акрэслена; аўтар не здолеў паказаць таго адметнага і своеасаблівага, што ўнёс кожны з іх у агульную скарбніцу мастацкіх каштоўнасцей.

Калі аб прозе сказана больш-менш здавальняюча, то паэтам яўна не пашанцавала: многія з іх стрыгуцца пад адзін грэбень.

Часам здзіўляюць і тыя крытэрыі, якімі кіруецца літаратуразнаўца пры ацэнцы паэзіі. Ён, напрыклад, зусім сур'ёзна лічыць інтымна-бытавую лірыку найвышэйшым дасягненнем славеснай творчасці, скептычна, нават іранічна ставіцца да ўслаўлення «цэхавых будняў» і грэбліва адварочваецца ад публіцыстычнай паэзіі 20-х — пачатку 30-х гг.

Нярэдка бездапаможнымі здаюцца спробы Н. Перкіна паказаць ідэйна-творчую эвалюцыю паэта. Пятрусь Броўка, напрыклад, нібыта быў спачатку эмацыянальна-суб'ектыўны, потым адышоў ад суб'ектыўнасці і зрабіўся грамадзянска-пафасным і, нарэшце, сінтэзаваў усё гэта ў сабе.

Дрэнна, што нашы даследчыкі часам асаблівасці творчай манеры пісьменніка выдаюць за хібы, недахопы. Чамусьці усе — Н. Перкін, Ю. Пшыркоў і ў асобных месцах А. Адамовіч — нападаюць на пісьменнікаў за іх схільнасць да так званай рытмічнай або паэтычнай прозы. Чамусьці лічыцца, што сталы, сапраўдны празаік павінен абавязкова, — як сцвярджае Н. Перкін, — пераадольваць «уласцівыя паэзіі і найбольш натуральныя для яе песенны лад, павышаную эмацыянальнасць выражэння і некаторую абагульненасць вобраза». Янка Брыль, скажам, даволі паспяхова карыстаецца паэтычным стылем, і ад гэтага яго творы не толькі не трацяць, а, наадварот, выйграюць у мастацкіх адносінах, прыносяць сапраўдную асалоду чытачу.

Мы за разнастайнасць стыляў, супраць іх ніверліроўкі, уніфікацыі ва ўгоду асабістым густам асобных крытыкаў!

У кнігах А. Адамовіча, Н. Перкіна і, у нейкай ступені, Ю. Пшыркова адмаўляецца не толькі стыль, уласцівы асобным пісьменнікам, — але бывае, што прыніжаецца і творчасць гэтых пісьменнікаў. Першы значны раман у гісторыі беларускай літаратуры — «Сокі цаліны» Цішкі Гартнага, па сутнасці, разносіцца А. Адамовічам. Больш таго, крытык абвінавачвае Якуба Коласа за тое, што нібыта пісьменнік многае ў аповесці «На прасторах жыцця» робіць, «не клапоцячыся аб мэтазгоднасці тых ці іншых разважанняў павучанняў», і лічыць наіўным творам «Дрыгву».

А. Адамовічу дапамагае Н. Перкін, прыпісваючы «Дрыгве» «пэўны налёт стылізацыі і своеасаблівай «лубачнасці». Ю. Пшыркоў спачатку ўздымае «Сына» Р. Мурашкі да нябёсаў, а потым кідае з вышыні ў лужыну.

Бадай уся кніга Н. Перкіна, на маю думку, прасякнута нейкім недаверам, скепсісам, а то і нігілістычным душком у дачыненні да беларускай паэзіі і яе прадстаўнікоў. Асабліва абураюць выпады крытыка супраць Янкі Купалы і Якуба Коласа за іх так званыя «памылкі і супярэчнасці».

Мы ўсё яшчэ з вульгарна-сацыялагізатарскіх пазіцый спрабуем рэвізаваць спадчыну Янкі Купалы і Якуба Коласа. Па інерцыі ўсё яшчэ гаворым аб памылках, якіх на самой справе ў народных паэтаў не было. Янка Купала і Якуб Колас шчыра прынялі рэвалюцыю, бо яна здзейсніла жаданні іх народа. Яны ніколі не выступалі супраць Савецкай улады.

І гэта не паляпшэнне гісторыі, гэта — праўда, гэта — сама гісторыя. Таму Н. Перкіну даводзіцца выдумляць супярэчнасці, якія нібыта ёсць у вершах Янкі Купалы «Спадчына», «Над калыскай» і інш.

Неабходна, нарэшце, з усёй сур'ёзнасцю разабрацца ў гэтым пытанні. Настаў час адмовіцца ад рэштак бэндаўскіх установак!

Такім чынам, нельга лічыць кнігі Н. Перкіна, Ю. Пшыркова, А. Адамовіча беззаганнымі, але яны, несумненна, з'яўляюцца першымі сур'ёзнымі подступамі да праўдзівага, прынцыповага, праблемнага асвятлення шляхоў развіцця беларускай савецкай літаратуры 20—30-х гг.

Патрабаванне XXII з'езда КПСС, накіраванае да пісьменнікаў, — дабівацца гарманічнага спалучэння высокай ідэйнасці з дасканаласцю формы мастацкага твора, патрабаванне такога майстэрства, дзякуючы якому нашы кнігі чыталіся б з захапленнем, прыносілі б эстэтычнае задавальненне, несумненна стасуецца і да крытыкаў і літаратуразнаўцаў.

Артыкул напісаны на аснове даклада на сходзе секцыі крытыкі і літаратуразнаўства.

Нашы дзеячы культуры

МАЙСТЭРСТВА ТАНЦА

— Хопіць табе танцаваць, Вася! — часта ў юнацтве гаварылі Васілю Мікалаевічу Сакалову дома. — Усё танцуеш і танцуеш! Якая з гэтага карысць?

Вася пераставаў. Браўся за работу, а ўвечары зноў развучваў любімы танец, каб у суботу выступіць з ім на сцэне.

Пасля кожнага яго танца зала аж скаланалася ад воплескаў. Яго выклікалі на «біс». І ён выходзіў. Зноў танцаваў і зноў апладзіравалі. Ніякай стомленасці танцор не адчуваў.

— Вучыцца табе трэба, Вася, абавязкова. З цябе не толькі танцор, але і добры кіраўнік клуба будзе!

Паслухаў Васіль парады старэйшых — пайшоў вучыцца. Добра вывучыўшы танцавальныя рухі, пачаў займацца народнымі танцамі, потым бальнымі і жанравымі. Пад канец вучобы ён паставіў са сваімі таварышамі ўжо свой танец, які атрымаў адну з першых прэмій на аглядзе.

Скончылася вучоба. У розныя бакі раз'ехаліся ўчарашнія навучэнцы. Васіль Сакалоў прыйшоў працаваць у Рэчыцкі гарадскі Дом культуры.

Невысокага росту, падцягнуты, заўсёды бадзёры, кіраўнік танцавальнага гуртка спадабаўся танцорам. Праўда, з прыходам новага кіраўніка прыйшлі і новыя парадкі, да якіх доўга даводзілася прывыкаць і якія на першы погляд здаваліся непатрэбнымі. З'явіўся нейкі «станок», потым «трэнаж», «агульнае развіццё» і г. д.

— Навошта ўсё гэта! — здзіўляліся некаторыя ў гуртку. — Да гэтага часу танцавалі без усялякіх «трэнажаў» і нядрэнна атрымлівалася!

Васіль Мікалаевіч (так яго цяпер пачалі называць у Доме культуры) адказваў коратка і строга:

— Я не хачу, каб вы танцавалі «нядрэнна». Вы павінны танцаваць граматна і правільна. Толькі пасля гэтага прыйдзе «добра» і «выдатна».

Апроч заняткаў у Доме культуры, Васіль Мікалаевіч патрабаваў ад сваіх навучэнцаў штодзённых заняткаў дома.

— Гэта павінна ўвайсці ў ваша жыццё, як ранішняя гімнастыка! — часта гаварыў ён.

Да кожнага члена гуртка ў Сакалова быў свой падыход. Кожнаму, у залежнасці ад здольнасцей і развіцця, падбіраў пэўныя рухі для развучвання і настойліва ўводзіў навічка ў просты па малюнку або больш складаны сюжэт.

У ліку першых навучэнцаў Сакалова быў Саша Бураў — рабочы завода «Дубіцель». Танцаваў ён слаба. Але Васіль Мікалаевіч убачыў у навічку тое, што танцор сам не прыкмячаў: моцныя мускулістыя ногі, прыгожы корпус, лёгкасць і плаўнасць у хадзе, хуткасць у рухах — усё неабходнае будучаму танцору.

— Вось што, Саша, — сказаў у перапынку Сакалоў, — танцаваць ты будзеш, але займацца табе трэба многа. Магчыма больш, чым каму іншаму. Развучвай добра рухі ля станка. На сцэну не спяшайся. Дрэнным выкананнем нікога не здзівіш, а сябе сапсуеш.

Доўга і ўпарта займаўся Саша ля станка ў Доме культуры і ля спінкі ложка дома, на сярэдзіне пакоя і ля падаконніка. І толькі пасля гэтай работы ён паспяхова выступіў у танцы «Лявоніха».

Прыемна было назіраць настаўніку, як яго вучні пазбаўляюцца скаванасці і напружанасці, набываюць грацыю, прыгажосць, заваёўваюць сімпатыю ў гледача.

У гуртку паспяхова развучваліся народныя беларускія танцы, танцы народаў СССР. Усяго ў гуртку Сакаловым пастаўлена каля 200 самых разнастайных танцаў. Большая палавіна іх для гледача была зусім новая. Гэта танцы, пастаўленыя па задуме самаго Васіля Мікалаевіча. Усе яны каларытныя, па малюнку свежыя, прасякнутыя народным уяўленнем і творчай фантазіяй аўтара - пастаноўшчыка. Гэта—танцы «Мікіта», «На спатканні», «Украінская сюіта», «Гапак». Цёпла прымае глядзельная зала танцы «На кукурузным полі», «Сустрэча з перадавікамі палёў».

Намнога павялічыўся рэпертуар танцавальнага гуртка, а разам з рэпертуарам вырас і сам гурток. Цяпер у ім пастаянна займаецца каля 50 чалавек. Сярод іх любімцы гледачоў Аляксандр Пагарэлец, Аляксей Чыркоўскі, якіх многія ў вобласці ведаюць як пераможцаў аглядаў мастацкай самадзейнасці на працягу раду апошніх год.

Многа выхаванцаў-танцораў у Васіля Мікалаевіча ў калгасах і саўгасах раёна. У першыя гады сваёй працы ў Рэчыцы ён не шкадаваў сіл для арганізацыі мастацкай самадзейнасці на перыферыі. Здаецца, зусім нядаўна прыязджаў ён у клуб калгаса «Чырвоны сцяг», каб там арганізаваць адпачынак моладзі, а цяпер там лепшы танцавальны калектыў не толькі раёна, а і ўсёй вобласці.

Памятаюць і калгаснікі сельгасарцелі «10 год Кастрычніка», як Васіль Мікалаевіч калісьці, па бездаражы і ў дождж прыязджаў, каб не сарваць рэпетыцыю толькі што арганізаванага гуртка. А клубы вёсак Дземяхі, Свірыдавічы? Ды хіба раскажаш пра ўсе Дамы культуры і клубы, дзе за гады працы выяўляў народныя таленты Васіль Мікалаевіч.

Праца Сакалова ў галіне развіцця мастацкай самадзейнасці і мастацтва ў вёсцы і ў горадзе не раз высока ацэньвалася абласным Домам народнай творчасці, журы аглядаў самадзейнасці, абкомам прафсаюзаў, аблвыканкомам, Міністэрствам культуры БССР і Вярхоўным Саветам БССР. Сакалоў — лаўрэат Усебеларускага фестывалю моладзі.

Сярод дакументаў, якія сведчаць аб вялікай творчай працы чалавека, ляжыць і дыплом аб прысваенні Васілю Мікалаевічу звання «Заслужаны дзеяч культуры БССР».

Ганаровыя граматы і дыпломы ўпрыгожваюць рабочы кабінет Сакалова, і калі вы спытаеце, чаму ён захоўвае іх тут, у Доме культуры, а не дома, ён адкажа:

— Гэтыя дакументы належаць не мне, а ўсім удзельнікам нашай самадзейнасці.

Тут жа, у скрынках сталоў, ляжаць і пісьмы выхаванцаў танцавальнага гуртка. Іх сотні. Звыш 70 былых выхаванцаў вядуць пастаянна перапіску з Сакаловым.

Вось пісьмо Ліды Кальсоўскай — кіраўніка танцавальнага гуртка пры Доме культуры горада Чудава Наўгародскай вобласці. Цёплыя, сардэчныя словы ў кожным радку. «Вельмі Вам удзячна за ўсё, — піша Ліда.— Як мне ўсё, чаму Вы вучылі, спатрэбілася, калі я сама пачала кіраваць работай калектыву».

Калектывамі мастацкай самадзейнасці кіруюць і дзесяткі іншых выхаванцаў Сакалова. Сярод іх Люда Нікалайчык, Рыта Путро, Рая Ладзіна, Рая Варона і іншыя.

XXII з'езд Камуністычнай партыі Савецкага Саюза і прынятая Праграма пабудовы камуністычнага грамадства ў нашай краіне надаюць выключна вялікае значэнне далейшаму развіццю мастацтва і мастацкай самадзейнасці. Вывучаючы гэтыя важнейшыя дакументы нашай эпохі, Васіль Мікалаевіч гаворыць:

— Перад мастацтвам і мастацкай самадзейнасцю партыя ставіць важную і сур'ёзную задачу фарміравання чалавека новага свету. Апошняя работа нашага Дома культуры — вадэвіль «Рэчыцкая лірычная», якую хутка ўбачыць сталічны глядач на рэспубліканскім аглядзе мастацкай самадзейнасці, будзе нашым першым крокам да вырашэння пастаўленых перад намі задач.

А. ЮШКО.

На ўскраіне горада Гомеля ўзвышаецца новы шырокаэкранны кінатэатр «Кастрычнік». Фота Р. УЛАДЗІМІРОВІЧА.

ШЧЫРА, ПА-ГАСПАДАРСКУ

У стварэнні гісторыі беларускай савецкай літаратуры немалаважным з'яўляецца вывучэнне праблем літаратурнага працэсу 20—30-х гг. Апошнія гады характэрны зваротам да больш глыбокага і ўсебаковага аналізу гэтых праблем. З'явіўся шэраг даследаванняў літаратуразнаўцаў і крытыкаў нашай рэспублікі.

Сход секцыі крытыкі і літаратуразнаўства, прысвечаны абмеркаванню праблем літаратуры 20—30-х гг., уступным словам адкрыў Ул. Юрэвіч.

Пасля даклада Я. Усікава ў спрэчках першым выступіў М. Пятровіч. Ён гаварыў аб тым, што працэсы, якія адбываліся ў літаратуры 20—30-х гг., былі вострыя, і абыходзіць іх няма патрэбы, як няма патрэбы прыгладжваць гісторыю літаратуры наогул. Пагадзіўшыся з дакладчыкам пра неабходнасць вывучаць творчасць Ядвігіна Ш., ён сказаў аб мэтазгоднасці вывучэння і твораў А. Паўловіча, К. Каганца, А. Гаруна і іншых, хоць у літаратурнай дзейнасці гэтых пісьменнікаў і шмат супярэчнасцей.

Прамоўца падкрэслівае, што літаратура 20—30-х гг. не была аднародная. У выніку культу асобы, які адбіваўся адмоўна і на літаратуразнаўстве, літаратуру гэтых год трактавалі як «адзіны паток».

Пярэчачы дакладчыку адносна ацэнкі супярэчнасцей у творчасці Купалы і Коласа першых год пасля Кастрычніка, прамоўца зазначае, што, на яго думку, такія супярэчнасці ў творчасці класікаў нашай літаратуры былі. І, можа быць, у даследаванні Н. Перкіна вострыя вуглы часам нават згладжаны.

Спыняючыся на артыкуле Р. Бярозкіна пра М. Чарота ў кнізе «Спадарожніца часу», М. Пятровіч сцвярджае, што крытык гаворыць пра паэта завельмі звысоку. Ён лічыць, што няма падстаў дакараць Чарота за сімвалічнасць і алегарычнасць вобразаў, за недастатковую іх канкрэтнасць і слабую сувязь з тагачаснай рэчаіснасцю. Гаворачы пра паэму М. Чарота «Босыя на вогнішчы», прамоўца адзначае, што шматлікія сімвалы і алегорыі гэтага твора цесна звязаны з тагачаснай рэчаіснасцю як адлюстраванне канкрэтных працэсаў грамадзянскай вайны на Беларусі.

XXII з'езд КПСС адкрыў найшырэйшыя магчымасці вывучаць літаратуру аб'ектыўна, падкрэслівае М. Пятровіч і сцвярджае, што паказаць на памылкі ў творчасці таго ці іншага пісьменніка — зусім не азначае прынізіць яго. Наадварот, трэба паказваць, як пісьменнік пераадольваў гэтыя памылкі, перамагаў іх, узнімаючыся ў сваёй творчасці на больш высокі ўзровень. Аб літаратурным працэсе, складаным і супярэчлівым у сваім развіцці, трэба гаварыць усебакова.

Цяпер ужо значна лягчэй разбірацца ў праблемах літаратуры 20—30-х гг., гаварыў А. Лойка. Радасна, што беларуская савецкая літаратура тых год служыла партыі, народу. 20—30-я гг. былі гадамі ідэйнага і маральнага выпрабавання літаратуры, якое яна ў цэлым паспяхова вытрымала. Гэта быў сапраўдны экзамен на сталасць.

Прамоўца сцвярджае, што мы не здолеем уявіць сабе ўсёй карціны тагачаснага літаратурнага працэсу, пакуль не высветлім агульнай абстаноўкі тых год. І ў гэтым сэнсе ўдалая кніга Н. Перкіна, у якой аўтар гаворыць аб творчасці пісьменнікаў ва ўзаемасувязі яе з жыццём.

На думку А. Лойкі, не можа задаволіць нас справа выдання літаратурнай спадчыны. Не ўсім пісьменнікам 20—30-х гг. пашанцавала з выданнем твораў так, як, напрыклад, Ул. Дубоўку ці Я. Пушчы. Паэтычныя кніжачкі выдаюцца малыя, у іх не ўваходзяць часта асноўныя творы аўтараў (напрыклад, зборнікі Т. Кляшторнага, А. Моркаўкі і інш.). Варта неяк па-новаму арганізаваць гэтую важную справу. З паэм Ю. Таўбіна друкуюцца толькі ўрыўкі, а без такога твора, як, скажам, «Таўрыда», яго поўнасцю як паэта не ўявіш. У зборніку Т. Кляшторнага няма ніводнай паэмы. Гэтым мы збядняем літаратуру, зазначае А. Лойка.

Падкрэсліўшы неабходнасць крытычна ставіцца да літаратуразнаўчай і крытычнай спадчыны тых год, ён гаворыць таксама аб тым, што варта знайсці магчымасці для выдання лепшых работ тагачасных крытыкаў і літаратуразнаўцаў.

Я. Казека зазначыў, што трэба ўсяляк вітаць спробы даследаваць літаратурны працэс 20—30-х гадоў. Закранаючы пытанне выдання твораў пісьменнікаў 20—30-х гг., ён гаворыць, што тут ужо сёетое зроблена — выдадзен шэраг кніг. Але яны ні ў якім разе не могуць даць поўнае ўяўленне пра ўсю спадчыну таго ці іншага аўтара. Да гэтых выданняў нельга падыходзіць з той меркай, з якой мы падыходзім да акадэмічных.

20—30-я гг. — перыяд актыўных пошукаў нашай літаратуры ў галіне формы і ў галіне зместу, пачатковы перыяд беларускай савецкай літаратуры. Не ўсё створанае тагачаснымі пісьменнікамі паўнацэннае. Таму нельга ставіць пытанне пра выданне ўсяго таго, што імі напісана. У якасці прыкладу прамоўца называе творчасць М. Чарота, творы якога першапачаткова меркавалася выдаць у чатырох тамах. Ён прыводзіць таксама прыклады таго, што часам з літаратурнай спадчыны пісьменнікаў друкуюцца рэчы, якія з-за мастацкай няспеласці самі аўтары, напэўна, не дазволілі б друкаваць.

ПЯСНЯР ГЕРАІЧНАГА ЧАСУ

Побач з пралетарскімі пісьменнікамі М. Горкім, А. Серафімовічам, Д. Бедным, якія яшчэ да 1917 года аддалі сваё пяро служэнню народу, пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі ў літаратуру ўліліся новыя таленты, якія прыйшлі з самой гушчы народнага жыцця. Гэтыя людзі, як правіла, са зброяй у руках абаранялі заваёвы Савецкай улады, былі сведкамі гераізму і самаадданасці нашых людзей у гады грамадзянскай вайны. Таму яны і імкнуліся паказаць пафас барацьбы ў сваіх творах.

Да ліку такіх пісьменнікаў, побач з Д. Фурманавым, М. Шолахавым і інш., належыць і Аляксандр Аляксандравіч Фадзееў, 60-годдзе з дня нараджэння якога адзначае наша грамадскасць. З імем Фадзеева звязана маладосць савецкай літаратуры, вялікі і складаны шлях яе развіцця. Яго з поўным правам можна назваць мастаком рэвалюцыі.

«Нам першым, — казаў А. Фадзееў, — выпала на долю шчасце расказаць людзям аб сацыялістычным жыцці і аб тым, як яно было заваявана».

У творах А. Фадзеева ва ўсёй велічы паказан час барацьбы за сацыялізм і камунізм. Аб гэтай барацьбе праўдзіва і ярка расказаў яе сучаснік і ўдзельнік, чалавек, які аддаў ёй усе свае сілы, энергію, свой талент.

А. Фадзееў у час грамадзянскай вайны прайшоў слаўны шлях ад радавога байца да камісара брыгады. Гэтыя гады загартавалі юнака, узбагацілі яго веданнем жыцця і людзей, зрабілі яго сапраўдным камуністам. Лепшыя сыны і дочкі народа былі правобразамі герояў твораў А. Фадзеева, прысвечаных грамадзянскай вайне на Далёкім Усходзе. Падкрэсліваючы ідэйныя вытокі сваіх твораў і іх сувязі з рэвалюцыйнай рэчаіснасцю таго часу, Фадзееў у 1933 годзе пісаў: «Я раней стаў рэвалюцыянерам, чым пісьменнікам, і калі ўзяўся за пяро, быў ужо адданым бальшавіком. У адпаведнасці з гэтым і мая творчасць стала рэвалюцыйнай».

Спробы А. Фадзеева адлюстраваць у мастацкіх творах падзеі грамадзянскай вайны адносяцца да таго часу, калі ён, цяжка паранены пры ліквідацыі кранштацкага мецяжу, знаходзіўся ў шпіталі. Але першыя яго творы «Разліў» і «Супраць плыні» былі яшчэ слабыя ў мастацкіх адносінах. Імя Фадзеева стала шырока вядома чытачам пасля выхаду ў свет яго кнігі «Разгром», у якой ён адзін з першых у савецкай літаратуры намаляваў вельмі каларытны вобраз камуніста Левінсона. Затым шмат часу аддае пісьменнік працы над эпапеяй аб грамадзянскай вайне на Далёкім Усходзе — раману «Апошні з Удэге», які ён так і не скончыў.

Асаблівай папулярнасцю ў нашай краіне і далёка за яе межамі карыстаецца раман Фадзеева «Маладая гвардыя», у якім аўтар паказаў гераічныя справы савецкай моладзі ў час Вялікай Айчыннай вайны. Вобразы маладагвардзейцаў і сёння натхняюць нашу моладзь на новыя слаўныя подзвігі ў справе будаўніцтва камуністычнага грамадства.

А. Фадзееў быў не толькі буйнейшым мастаком сацыялістычнага рэалізму, але і тэарэтыкам, літаратурным крытыкам, рэдактарам, вядомым грамадскім дзеячом. Ён лічыў для сябе абавязковым прымаць самы актыўны ўдзел у развіцці ўсёй многанацыянальнай савецкай літаратуры і таму вельмі многа ўвагі аддаваў літаратурам братніх рэспублік, у прыватнасці беларускай літаратуры.

Фадзееў вельмі высока цаніў творчасць лепшых беларускіх пісьменнікаў. Вось, напрыклад, як ён адгукнуўся аб паэмах Я. Купалы, калі ў 1943 годзе ўпершыню прачытаў іх: «Даўно не чытаў больш чыстай кнігі. Усё, што датычыць дарэвалюцыйнага часу, не мае сабе адпаведнага па кроўнай блізкасці да мужыка, якая даведзена да ўзроўню самай сапраўднай паэзіі».

Яшчэ ў гады Айчыннай вайны ў артыкуле «Айчынная вайна і савецкая літаратура» А. Фадзееў пісаў: «З вялікім гонарам за ўкраінскую і беларускую паэзію можна сказаць, што яе паэты, часова страціўшы родную зямлю, яшчэ глыбей праніклі ў яе сваімі паэтычнымі карэннямі. Усе сілы душы народнай і яе гора, гнеў і нянавісць, яе палымяная вера ў перамогу — усё гэта выліваецца ў лепшых творах паэтаў Украіны і Беларусі».

З непаслабнай цікавасцю адносіўся Фадзееў да беларускай літаратуры і ў пасляваенны час. Яго артыкулы і прыватныя пісьмы змяшчаюць у сабе шмат карысных парад і крытычных заўваг аб такіх творах, як раманы П. Пестрака «Сустрэнемся на барыкадах», І. Мележа «Мінскі напрамак», М. Паслядовіча «Святло над Ліпскам»; камедыя В. Вольскага «Несцерка» і інш. Вось, напрыклад, што пісаў Фадзееў В. Вольскаму: «Я атрымаў сапраўднае задавальненне, праслухаўшы па радыё кампазіцыю па Вашай камедыі «Несцерка»... Павінен сказаць, што пры ўспрыняцці толькі на слых яна мяне надзвычай павесяліла і пасмяшыла». Далей зроблены падрабязны аналіз твора, адзначаны яго народнасць, гумар, які параўноўваецца з гогалеўскім гумарам, адзначаецца таксама майстэрская ігра артыстаў.

Фадзееў быў адным з пачынальнікаў савецкай літаратуры, заўсёды жыў інтарэсамі і запатрабаваннямі савецкага грамадства і савецкага мастацтва. Яго кнігі вучаць жыць, змагацца і перамагаць.

Б. КЛЮСАЎ.

ЦІКАВЫ РУКАПІС

У Цэнтральным дзяржаўным архіве Кастрычніцкай рэвалюцыі БССР знойдзены цікавы рукапіс на 422 старонкі. Напісаны ён, мяркуючы па арфаграфіі, не пазней 1918 г. На тытульным лісце ёсць надпіс, зроблены ў сярэдзіне 20-х гадоў: «Рукапіс Апанаса Вінцэсева Ярушэвіча № 2. Расейска-беларускі слоўнік». У гэтым слоўніку—больш 12 тысяч рускіх слоў, з іх 9 505 слоў маюць пераклад на беларускую мову. Усе словы размешчаны ў алфавітным парадку, многія з іх маюць адзнаку, дзе сустракаюцца: у гарадской ці вясковай гаворцы. Таксама адзначаны некаторыя паланізмы. У канцы слоўніка ёсць невялікі раздзел «Арыгінальныя, рэдкія і незразумелыя словы», куды ўваходзіць 461 беларускае слова.

Устаноўлена, што Апанас Вікенцьевіч Ярушэвіч быў дырэктарам Маладзечанскай настаўніцкай семінарыі і працаваў над складаннем слоўніка і правапісу беларускай мовы. Пасля смерці Ярушэвіча жонка нябожчыка ў сярэдзіне 20-х гадоў перадала яго рукапісы ў слоўнікавую камісію Інстытута беларускай культуры.

Рукапіс мае значную цікавасць для вывучэння гісторыі беларускага мовазнаўства.

М. КАМІНСКІ.

ПРАЦА — РАДАСЦЬ — ХАРАСТВО

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар).

таннямі забеспячэння, выказаў даволі цікавую думку: а што, калі б у пытанні уніфікацыі рабочага адзення пайсці тым шляхам, па якому ішлі ў пошуках школьнай формы? Не бяром на сябе смеласць сцвярджаць, што пытанне аб школьнай форме вырашана ў нас канчаткова, але тое, што цяперашняя форма школьнікаў у нейкай меры задавальняе нас—гэта ж факт.

У вырашэнні праблемы уніфікацыі рабочага адзення рашаючае слова павінны сказаць не толькі гандлёвыя работнікі, але і прадстаўнікі «інжынернай думкі» — мадэльеры, а таксама мастакі, краўцы.

Мы пакідаем за сабою права прадоўжыць размову на гэтую тэму крыху ніжэй, а цяпер пагаворым пра іншыя элементы заводскай культуры.

Іх многа. І яны не з'яўляюцца чыста параднымі — зусім не. Рэгулярны выпуск насценгазет. Вітрыны з навінкамі тэхнічнай і мастацкай літаратуры. Перыядычна выпускаемыя «Санітарныя бюлетэні», прысвечаныя актуальным тэмам. І, нарэшце, багатая наглядная агітацыя, на якую выдаткоўваюцца немалыя сродкі і ў карысці якой не даводзіцца сумнявацца.

Сапраўды, прыемна пазнаёміцца з партрэтамі ініцыятараў добрых пачынаў, ударнікаў камуністычнай працы, з выдатна афармленымі дошкамі паказчыкаў работы цэхаў, участкаў, змен. Многа стэндаў, пано, схем, плакатаў, прысвечаных праблемам работы прадпрыемства, яго будучыні. Але сярод мноства гэтай карыснай і патрэбнай нагляднай агітацыі ёсць, на наш погляд, і непатрэбная. Навошта, напрыклад, траціць сродкі на такія плакаты, як «Наватар — перадавы член вытворчасці», «Раўненне на перадавых—закон нашага часу» і інш.? Пра што гавораць гэтыя «афарызмы»? Яны ж пераконваюць у тым што даўно ўжо вядома кожнаму. А ці не замяніць іх на больш вострыя і дзейсныя? Побач з такімі даўно вядомымі ісцінамі мы чытаем зусім іншае: «Перавыкананне плана на адзін працэнт — гэта сотні тысяч рублёў звышпланавай прадукцыі». Крыху больш слоў, але затое вялікі сэнс, вялікі заклік. Гэта карысная агітацыя і яна, вядома, зробіць сваю справу.

ЦЯПЕР пакінем цэхі сучасных заводаў і павядзём гаворку пра тых, хто практычна, на справе змагаецца за культуру вытворчасці, садзейнічае аздараўленню працы рабочых і хто, наадварот, няхай нават і несвядома, але перашкаджае гэтаму.

Перш за ўсё неабходна адзначыць вялікую і карысную працу нашых санітарных урачоў, якія штодзённа, карпатліва вядуць на прадпрыемствах сваю работу як практычную, так і масава-растлумачальную.

Ёсць у Мінску Навукова-даследчы інстытут санітарыі і гігіены, а ў яго складзе — аддзел прамысловай гігіены. Аддзел гэты вядзе вельмі разнастайную і карысную работу, высакародную па сваёй сутнасці.

Намаганні навуковых работнікаў накіраваны на стварэнне аздараўленчых умоў працы рабочых у самых розных галінах прамысловасці і сельскай гаспадаркі.

Загазаванасць, запыленасць, забруджанасць атмасферы і вытворчых памяшканняў—праблемы далёка не новыя і вырашаюцца яны цяпер даволі паспяхова.

У сферы ўплыву аддзела такія заводы, як трактарны, аўтамабільны, «Ударнік». Больш шасці год аддзел шэфствуе над скурзаводам «Бальшавік». З дапамогаю вучоных там пераабсталявана сістэма вентыляцыі ў цэхах, пабудаваны бытавыя прадпрыемствы з уцепленымі пераходамі і інш.

Паспяховае развіццё народнай гаспадаркі рэспублікі выстаўляе і новыя праблемы. Бурнымі тэмпамі, у прыватнасці, развіваецца хімічная прамысловасць, з'яўляюцца новыя галіны хіміі, а разам з гэтым прыходзяць і новыя праблемы, вырашаць якія пад сілу толькі ўрачам-гігіеністам.

На аглапарытных прадпрыемствах Мінска і Гомеля былі распрацаваны часовыя санітарныя правілы. Што гэта азначае? Галоўнае—намечаны шляхі прафілактычнай работы, якія ліквідуюць шкодныя вынікі работы ў некаторых цэхах.

— Мы вельмі рады, — гаворыць загадчыца аддзела Валянціна Сяргееўна Бадзяка, — калі пры будаўніцтве новых цэхаў, заводаў кіраўнікі будоўляў улічваюць і нашы заўвагі. Але робіцца гэта далёка не заўсёды. Да гэтага часу на домабудаўнічым камбінаце № 1 у Мінску няма каналізацыі, а бытавыя ўстановы (раздзявалкі, душавыя) выкарыстоўваюцца пад склады. Так ці інакш, але кіраўнікі-гаспадарнікі (і не аднаго толькі домабудаўнічага камбіната), трымаючыся выключна практычных мэт, пагаршаюць умовы працы рабочых, зніжаюць яго культуру, яго радасць.

Супрацоўнікі інстытута лічаць, што рэспубліцы неабходны інстытут гігіены і прафзахворванняў. Адзін аддзел з чатырма-пяццю штатнымі работнікамі, якія выконваюць сёння функцыі падобнага інстытута, не можа весці планамернай доследнай работы, патрэба ў якой відавочная.

ЦІ ЁСЦЬ у Мінску універсальны магазін рабочага адзення? Кажуць, ёсць. Інтуіцыя падказвае, што яго хутчэй за ўсё можна шукаць у Заводскім раёне. А дзе ж інакш?

А вось і вуліца Алега Кашавога на трактарным. Шукаем. У магазіне № 5 «Белуніверма-га» больш чым сціплы аддзел рабочага адзення, прадстаўлены некалькімі халатамі нейкага незразумелага колеру. І ўсё. Прадавец прызнае беднасць аддзела і сцвярджае, што на аўтамабільным заводзе — выдатны магазін падобнага роду.

Па Магілёўскай шашы такі магазін сапраўды ёсць. Ён карыстаецца папулярнасцю. У трох яго секцыях — «Крышталь»(?), «Адзенне», «Абутак» — мнагалюдна. І асартымент, здаецца, вялікі. Але гэта толькі першае ўражанне. Перагортваем «Кнігу попыту і прапаноў». У ёй скаргі і лічаная колькасць падзяк.

Прыслухоўваемся да размовы прадаўца і пакупніка:

— Што ў вас за магазін — зусім нічога падабраць нельга! Няма тавару!

— Тавар — вось ён.

— Чаму няма майго размеру?

— Прадалі.

— Калі будуць целагрэйкі?

— Хутка.

Гутарым з выконваючым абавязкі загадчыка магазіна Вольгай Фёдараўнай Новікавай. І тут высвятляецца многае.

Старадаўняя гандлёвая запаведзь гаворыць: праўда заўсёды на баку пакупніка. Але нельга, аднак, сказаць, што ва ўсім вінаваты і прадаўцы. Яны, нягледзячы ні на што, перавыконваюць план, добрасумленна вядуць вывучэнне попыту пакупніка, культурна абслугоўваюць. Усё гэта праўда.

Уся справа ва ўзаемаадносінах работнікаў гандлю з прамысловымі прадпрыемствамі — пастаўшчыкамі тавараў. А іх вельмі многа, жывуць яны ў розных месцах. Абутак пастаўляюць, да прыкладу, Гомельская фабрыка «Праца», Лідская фабрыка, Гродзенскі камбінат, Чэрвеньская арцель. Швейныя вырабы — прадпрыемствы Мінска, Навагрудка, Старобіна. Прадаўцы і пастаўшчыкі знаходзяцца далёка адзін ад аднаго, перапіска ж дапамагае слаба.

На практыцы робіцца вось гэтак. Атрымлівае таваразнаўца магазіна на фабрыцы сто рабочых касцюмаў. У гэтай партыі сем-восем размераў, г. зн. градацый па велічыні. 10-15 з іх—48—50 размераў — прададзены хутка. 10 касцюмаў 52 размеру разыйшліся на працягу двух-трох тыдняў. 70-80 астатніх — 54—56 размераў — ляжаць без руху і да гэтага часу. І як вынік — фармальнасць: тавар ёсць, а пакупнік яго не бярэ.

— Чаму ж вы атрымліваеце гэтыя вялізныя размеры?

— Інакш пастаўшчыкі не адпускаюць.

І ўсё. Размова скончана. Пераходзім да другой тэмы.

— Дапамагаюць вам мінскія мадэльеры?

— У пачатку года запрашалі на прагляд мадэлей рабочага адзення.

Адзін раз. У пачатку года. Год назад. Гэтага, безумоўна, мала. І дрэнна не толькі гэта. Хіба шматтысячная рабочая армія мінчан можа задавальняцца паслугамі аднаго, больш чым сціплага, як мы пераканаліся, магазіна спецыяльнага адзення? Не, не можа. «Мінпрамгандаль», гандлі ў абласных, прамысловых гарадах рэспублікі абавязаны вывучаць становішча спраў з рабочым адзеннем, абуткам і выправіць справу.

* * *

У працы ёсць добрыя спадарожнікі — радасць, хараство. Дык давайце ж будзем забяспечваць умовы для іх!

СУСТРЭЧА НА ГРАНІЦЫ

Моцная дружба завязалася паміж кампазітарамі рэспублікі і воінамі-пагранічнікамі. Канцэртныя брыгады з удзелам кампазітараў сталі частымі гасцямі на заставах.

Сардэчнай была сустрэча воінаў заставы імя Андрэя Кіжаватава з артыстамі і кампазітарамі Беларусі. Тут пазнаёміліся два камсамольцы — малады кампазітар Рычард Бутвілоўскі і воін-выдатнік Мікалай Кіжаватаў — пляменнік легендарнага героя абароны Брэсцкай крэпасці. Шчырай і прыязнай была іх сяброўская гутарка.

Цяжка было спачатку Мікалаю асвоіцца з асаблівасцямі пагранічнай службы. Але дапамаглі бывалыя пагранічнікі Юрый Ізмайлаў і Міхаіл Бурукін. Радавы Кіжаватаў упорна і настойліва вучыўся, авалодваў майстэрствам вартавога савецкіх граніц. XXII з'езд Камуністычнай партыі ён сустрэў выдатнікам баявой і палітычнай падрыхтоўкі.

Было аб чым расказаць і Рычарду Бутвілоўскаму. Удзельнік Усесаюзнага конкурсу маладых кампазітараў, ён да XXII з'езду КПСС скончыў сімфонію «Маладзёжная». Нядаўна кампазітар стварыў песню «Заўсёды ў дазоры» на словы старшыны Навасёлава. На нотах гэтай песні ён зрабіў надпіс: «На памяць пагранічнікам-кіжаватаўцам ад аўтара».

На здымку вы бачыце М. Кіжаватава (злева) і Р. Бутвілоўскага, якія гутараць у ленінскім пакоі заставы ля стэнда, прысвечанага бессмяротнаму подзвігу лейтэнанта Андрэя Кіжаватава.

Падзеі Факты Навіны

△ Некалькі год назад нарадзілася дружба народнага артыста БССР Г. Цітовіча з народным хорам будаўнікоў Дома культуры трэста № 5.

Народны артыст не аднойчы праслухоўваў рэпертуар хору, гутарыў з самадзейнымі артыстамі, дапамагаў парадаю пачынаючаму кампазітару Г. Удараву ў стварэнні песень.

Днямі Г. Цітовіч наведаў будаўнікоў. На вечары мастацкай самадзейнасці ён зрабіў даклад аб задачах далейшага развіцця мастацкай самадзейнасці ў святле рашэнняў XXII з'езда КПСС. Затым адбыўся канцэрт самадзейных калектываў Дома культуры.

△ З кожным годам папаўняецца фонд Пінскага краязнаўчага музея. Цяпер тут ёсць больш 32 тысяч экспанатаў. У чатырох залах музея размешчаны аддзелы прыроды, гісторыі дарэвалюцыйнага мінулага, савецкага перыяду, гісторыі Вялікай Айчыннай вайны і пасляваеннага будаўніцтва. Нядаўна ў музеі адкрыт мастацкі аддзел.

△ Артыстычныя брыгады Белдзяржфілармоніі сталі частымі гасцямі ў сельскага гледача рэспублікі. На калгасных і раённых сцэнах выступаюць спевакі, чытальнікі, музыканты. На гастролі ў Віцебск выехала брыгада, якую ўзначальвае А. Самарадаў. На раённых сцэнах Гомельшчыны выступае калектыў пад кіраўніцтвам М. Зорына. Брыгада артыстаў выехала на Гродзеншчыну.

Дзве брыгады пад кіраўніцтвам М. Пісьмана і М. Шышкіна паспяхова гастралююць у братняй Украіне.

Ці ж толькі па шэрсці гладзіць?

Як жыве, дзейнічае і падрыхтоўвае свае спектаклі Ашмянскі народны тэатр — з гэтым знаёміць чытача брашура «Тэатр народных талентаў» Л. Асташавай.

Выданне карыснае і, галоўнае,—своечасовае, бо нашы народныя тэатры ўжо на такой ступені творчага росту, калі час гаварыць аб іх рэпертуары, акцёрскім і рэжысёрскім майстэрстве. Брашура Л. Асташавай—першы крок у гэтым напрамку.

Аўтар валодае жывой мовай, дае трапныя замалёўкі. Ва ўяўленні чытача выразна паўстаюць і артысты-аматары на сцэне, дома, на вытворчасці, і энтузіяст-рэжысёр П. Дакука, і начныя рэпетыцыі, і ўсе іншыя моманты жыцця Ашмянскага самадзейнага калектыву. Добра пададзена і гісторыя тэатра.

Толькі чамусьці не трапілі на старонкі брашуры такія цікавыя з'явы, як выступленні калектыву ў калгасах, творчая дружба з народнымі тэатрамі братняй Літвы і абменныя паказы спектакляў.

Мала месца адведзена шэфскай рабоце купалаўцаў у Ашмянскім тэатры. У прыватнасці мала сказана пра выступленне ў калектыве аматараў прафесіянальных артыстаў Г. Глебава і В. Пола.

Акрамя агульнага знаёмства з народным тэатрам, аўтар імкнулася паказаць і яго творчыя працэсы—рэжысёрскую работу, авалоданне майстэрствам акцёра, даць парады па тэорыі мастацтва.

Задача высакародная, але яна не вырашана належным чынам. Аўтар, відаць, недасканала знаёмы з некаторымі творчымі працэсамі. Яе разважанні аб значэнні тэатра, рабоце над роллю, рэжысёрскай экспазіцыі і іншых элементах тэатральнага майстэрства вельмі ўжо агульныя, спрошчаныя, хрэстаматыйныя, а, самае галоўнае,—яны зусім адарваны ад практычнай работы Ашмянскага тэатра.

Таму брашура не дае яснага ўяўлення аб творчай своеасаблівасці таго ці іншага выканаўцы, аб рабоце рэжысёра П. Дакукі і яго творчым метадзе.

Аўтар абмінула і важнае пытанне рэпертуару.

Акрамя некалькіх слоў аб «Паўлінцы» і пераліку раду п'ес, яна нідзе не сказала аб сцэнічным тлумачэнні таго ці іншага спектакля, аб яго дасягненнях і недахопах, калі не лічыць некаторых, не вельмі ўдалых кампліментаў, накшталт: «іх спектаклі адзначаюцца пачуццём эпохі» ці «п'еса аб нашых днях заваявала трывалае месца ў рэпертуары» і г. д.

Забываючыся пра аб'ектыўную ацэнку, Л. Асташава аднак не скупіцца на ўзнёслыя эпітэты: «вы самыя таленавітыя», «ваш калектыў — вялікая творчая сіла», «вы лепшыя ў рэспубліцы».

У нас у рэспубліцы 21 самадзейны тэатр, сярод якіх шмат таленавітых калектываў, што могуць паспрачацца за права першынства. Да прыкладу, назавём тэатр Бабруйскага Дома афіцэраў, Пінскі, Аршанскі, ёсць і яшчэ шмат іншых. Ды самі ашмянцы, відаць, не захацелі б, каб іх штучна ўзнімалі над астатнімі тэатрамі.

Аўтар брашуры карыстаецца толькі ружовымі фарбамі, адбірае выйгрышныя мясціны і з'явы. Калектыў, рэжысёр і кожны акцёр паасобку атрымалі па добрай порцыі пахвалы. Ашмянцаў, праўда, ёсць за што пахваліць, але і ў іх рабоце ёсць свае недахопы, цяжкасці, нявырашаныя творчыя і арганізацыйныя праблемы.

Няхай гэтыя заўвагі не засмучаюць ні тэатр, ні аўтара. Брашура, хоць не поўна, усё ж знаёміць чытача з творчасцю Ашмянскага калектыву, перадае некаторы яго вопыт і прынясе пэўную карысць шматлікім народным тэатрам рэспублікі.

Я. ЦЯРЭБІЧ.

Л. Асташава. «Тэатр народных талентаў». Дзяржаўнае выдавецтва БССР, 1961 г.

Найбольш пацярпелі ад культу асобы крытычныя творы тых год. Думкі аб выданні літаратурнай спадчыны самыя розныя, і справа гэтая патрабуе прынцыповага вырашэння. Адно ясна, падкрэслівае прамоўца, што да яе неабходна паставіцца больш патрабавальна.

Н. Перкін пачаў выступленне з пярэчання адносна самога кірунку сходу. На яго думку, трэба было абмяркоўваць асноўныя праблемы літаратурнага працэсу 20—30-х гг., тады б вызначылася і тое, як трэба даследаваць яго далей, атрымалі б адпаведныя ацэнкі і кнігі пра гэты перыяд. Даклад жа звёўся да эмацыянальнага запеву, да некаторых ацэнак паасобных момантаў, закранутых у кнігах, і да некаторых уражанняў ад кніг. У цэнтры ўвагі павінна было быць тое, што яшчэ трэба зрабіць, якія павінны быць крытэрыі ацэнкі тых ці іншых з'яў літаратуры 20 — 30-х гг., вялікая ўвага павінна быць звернута на вызначэнне літаратурнага працэсу гэтых год.

Закранаючы пытанне аб тагачасных літаратурных арганізацыях, прамоўца падкрэсліў, як вельмі важны момант, што надышоў час гаварыць аб іх больш грунтоўна. Сёння ўжо тое-сёе сказана, але ў дакладзе не акрэслена, хто з даследчыкаў гэтага пытання стаіць на правільным шляху. А пра гэта павінна была б разгарнуцца прынцыповая гаворка.

Падыходзіць да літаратурнай спадчыны трэба, гаворыць далей Н. Перкін, аб'ектыўна, з улікам канкрэтна-гістарычных абставін, па-гаспадарску. Гэта быў час своеасаблівы, цікавы, супярэчлівы. Былі дасягненні, былі і блуканні, памылкі. Мы павінны збіраць па зярнятку ўсё каштоўнае, але пры гэтым улічваць і тое слабое, што ўласціва той ці іншай з'яве. Сёння крытэрыі ацэнак узраслі. Але гэта зусім не азначае, што мы павінны падыходзіць да з'яў без уліку канкрэтна-гістарычнага моманту. Трэба, напрыклад, растлумачыць, чаму менавіта ў тыя гады «гучаў» Чарот. Нам трэба разглядаць таго ж Чарота з пазіцый сённяшніх, але ставіцца ў той жа час да яго і як да з'явы гісторыі. Дыялектычны падыход да з'яў прадугледжвае і гістарызм, і аб'ектыўнасць, і паўнату даследавання.

Прамоўца зазначае, што ў дакладзе Я. Усікава многае не аргументавана. Ён пярэчыць дакладчыку ў ацэнцы супярэчнасцей у творчасці Купалы і Коласа першых паслякастрычніцкіх год: трэба абапірацца на факты, мець на ўвазе гістарычную праўду. Мы гаворым жа пра памылкі М. Горкага і нікольki гэтым не прыніжаем яго ролю ў літаратуры.

Нялёгка ўстанавіць, ці правільна асвятляецца літаратурны працэс 20—30-х гг. у тоўстых кніжках, якіх набіраецца больш паўдзесятка, адзначыў В. Каваленка. Нават калі застанецца нямала спрэчнага і нявырашанага пасля дыскусіі, гэта не будзе мінусам у нашай рабоце, бо багацце думак і разнастайнасць поглядаў ужо самі па сабе з'явы цікавыя. Менавіта шырокія і адкрытыя дыскусіі прывядуць да сапраўднага адзінства поглядаў на тую ці іншую літаратурную з'яву.

На думку прамоўцы, застой, які стварыўся ў 30—40-х гг. у нашай крытыцы і літаратуразнаўстве, можна поўнасцю пераадолець толькі тады, калі кожны з крытыкаў і літаратуразнаўцаў будзе больш глыбока і актыўна займацца праблемамі літаратурнага працэсу мінулага. Так, напрыклад, неабходна правесці абмен думкамі па «Нашай ніве». В. Каваленка крытыкуе пазіцыю Абецэдарскага ў адносінах да пісьменнікаў Ядвігіна Ш. і А. Гаруна. Нельга аддаваць творчасць гэтых пісьменнікаў буржуазным нацыяналістам, даваць ім падставы сцвярджаць, што значныя таленты былі з імі.

Зусім нядаўна, гаворыць далей прамоўца, выйшлі кніжкі А. Кучара і М. Смолкіна. Яны ўстарэлі раней, чым выйшлі з друку. Бо ці ж можна сёння сур'ёзна гаварыць, напрыклад, пра тое, што другая частка рамана «Язэп Крушынскі», як сцвярджае А. Кучар, з'яўляецца вялікім мастацкім дасягненнем Зм. Бядулі, а першая, наадварот, памылковая? Перавялічваць значэнне тэмы ў другой кнізе рамана і бачыць у мастацкай манеры першай кнігі нешта нездаровае — азначае вярнуць назад стары падыход да мастацкай літаратуры. На думку В. Каваленкі, у кніжках А. Кучара і М. Смолкіна выявілася старая тэндэнцыя пісаць аб літаратурных фактах адвольна, з непавагай да іх, часам не раскрываючы іх сутнасці.

Кніжкі Н. Перкіна і Ю. Пшыркова тым і прыцягваюць увагу, што ў іх сур'ёзна ставіцца пытанне перагляду старых ацэнак, робіцца спроба абараніць рад пісьменнікаў і літаратурныя арганізацыі ад нападак вульгарна-сацыялагічнай крытыкі, гаворыць В. Каваленка.

Нельга забываць, сцвярджае прамоўца, што фарміраванне нацыянальнай свядомасці беларускага народа не закончылася да Кастрычніка, яно працягвалася і ў савецкі час. Дык ці ж дзіўна, што ў беларускай літаратуры 20-х гг. пытанне нацыянальнай своеасаблівасці стаяла востра? Але ўсё гэта зусім не падрывала дружбы беларускага народа з братнім рускім народам, не супярэчыла інтэрнацыяналізму. Ленінізм вучыць, што інтэрнацыяналізм не азначае адмаўлення нацыянальнага, наадварот: толькі той народ уносе ўклад у агульначалавечую культуру, які забяспечыць высокае развіццё сваёй нацыянальнай культуры.

В. Каваленка зазначае, што ў некаторых літаратуразнаўчых працах замоўчваюцца складанасць і супярэчлівасць літаратурнага працэсу 20—30-х гг., засілле вульгарнага сацыялагізму. У кнігах А. Кучара і М. Смолкіна трыццатыя гады выглядаюць проста ідылічнымі.

Думкамі аб кнігах Ю. Пшыркова і Р. Бярозкіна падзяліўся І. Мележ. Ён адзначыў, што ў кнізе Ю. Пшыркова ёсць багацце фактаў, адчуваецца добрасумленнасць даследчыка. У гэтай працы беларуская савецкая літаратура паўстае багатай на імёны, таленты, творы. Не пагаджаючыся з ацэнкай Ю. Пшырковым рамана Ц. Гартнага «Сокі цаліны», прамоўца гаворыць, што, нягледзячы на недахопы мовы, раман заслугоўвае лепшых адносін да сябе, чым тыя, што былі да сённяшняга дня.

І. Мележ гаворыць, што кніга Р. Бярозкіна напісана добрай мовай. З душой і талентам напісаны артыкулы пра «Безназоўнае» Я. Купалы, пра М. Лужаніна. Бліскучы раздзел пра «Эдэм» Зм. Астапенкі. Суровай праўдзівасцю, аб'ектыўнасцю вызначаецца, на думку прамоўцы, артыкул пра М. Чарота. Дзеянне «закона трываласці» мастацкіх твораў добра відаць на прыкладзе творчасці М. Чарота. І гаварыць пра гэта патрэбна.

Гаворачы пра тое, што крытыка павінна клапаціцца аб поспехах таго ці іншага пісьменніка, І. Мележ заклікае ствараць артыкулы не толькі «праблемныя», дзе пра ўсіх гаворыцца агулам і ні пра кога асобна, але разглядаць больш падрабязна творчасць асобных пісьменнікаў.

І. Мележ ставіць пытанне аб тым, што ў рэспубліцы неабходна стварыць літаратурны музей.

Пра важнасць, надзённасць вывучэння праблем літаратуры 20—30-х гг. гаварыў Ю. Пшыркоў.

На думку А. Адамовіча, у дакладзе сказана многа слушнага, але непрыемнае ўражанне пакідае тое, што пра тры крытычныя работы (Н. Перкіна, Ю. Пшыркова і А. Адамовіча) гаворыцца агулам.

Значную частку свайго выступлення А. Адамовіч прысвяціў абгрунтаванню неабходнасці гістарычнага падыходу да ацэнкі літаратурных з'яў. Ён зазначыў таксама, што нельга блытаць паэтычны стыль і стылізацыю пад паэзію, як гэта было зроблена ў дачыненні да творчасці Янкі Брыля некаторымі прамоўцамі.

Спыняючыся на дакладзе Я. Усікава, В. Івашын выказаў меркаванне, што задача сходу была не ў тым, каб звесці гаворку да кніг, якія ўжо ацэнены, а ў тым, каб вызначыць задачы на будучыню. Падставай для цікавай гутаркі магло б быць выступленне В. Каваленкі. Недахоп жа даклада ў тым, што ў ім адсутнічае пазітыўнае; дакладчык не сказаў пра свае меркаванні па закранутых праблемах. В. Івашын падкрэсліў, што праблема літаратурнага працэсу 20—30-х гг. вельмі складаная і цікавая. Ён выказаў станоўчую думку пра кнігі, якія разглядаюцца ў дакладзе.

П. Глебка не пагаджаецца з пазіцыяй ўсёдаравання і ўсёпрыняцця, якую заняў у дакладзе Я. Усікаў. На шматлікіх фактах тагачаснага літаратурнага жыцця, прамоўца давёў, што неабходна больш глыбока вывучаць дзейнасць літаратурных арганізацый тых год, больш акрэслена вызначыць, як жорсткая класавая барацьба, якая адбывалася ў 20 — пачатку 30-х гг., уплывала на літаратурны працэс.

У заключэнне П. Глебка адзначыў, што калі такія размовы будуць весціся часцей, то з кожным разам мы будзем бліжэй да ісціны.

Ул. Юрэвіч падкрэсліў, што работа сходу прынесла пэўную карысць, спрыяючы высвятленню спрэчных пытанняў гісторыі беларускай савецкай літаратуры і высвятленню метадаў даследавання літаратуры наогул.

* * *

Сход з'явіўся сведчаннем таго, што нашы літаратуразнаўцы ў вывучэнні праблем літаратурнага працэсу 20—30-х гг. маюць пэўныя дасягненні. У выніку абмеркавання акрэсліліся і некаторыя з тых недахопаў, якія трэба пераадолець на шляху стварэння ўсебакова абгрунтаванай, аб'ектыўнай гісторыі беларускай савецкай літаратуры.

Вось яны, аматары мастацкай самадзейнасці Мінскага аўтамабільнага завода — Ліля Петрашкевіч, Яўген Вайцэховіч, Тамара Галякевіч. З тэмпераментам яны выконваюць «Чэшскую польку».

Фота Ул. КРУКА.

ЗБРОЯЙ ПЕСНІ І САТЫРЫ

(Заканчэнне. Пачатак на 3-й стар.).

краіне. Вось яна, канкрэтная прапаганда новай Праграмы нашай партыі—у дзеянні! Лектарская пераканальнасць і ясная агітацыйная думка тут сэнс спалучаецца з палымяным самадзейным мастацтвам.

Хочацца толькі параіць лёзненскім аматарам—па магчымасці скараціць доўгі і шматслоўны тэкст вядучых, таму што ён толькі замаруджвае рытм праграмы. Апроч гэтага, вядучаму Р. Траяноўскаму трэба было б адмовіцца ад крыклівай патэтыкі і не злоўжываць сваім гучным голасам пры чытанні вершаў.

Форма літаратурна-музычнай кампазіцыі і тэматычнага мантажу існуе і ў іншых аматарскіх калектывах. Так, умела выкарысталі яе кіраўнікі Ашмянскай агітбрыгады, у склад якой уваходзяць беларускія і літоўскія ўдзельнікі самадзейнасці. Ашмянцы з дапамогаю маладых беларускіх літаратараў Ю. Свіркі і Ул. Паўлава стварылі своеасаблівы мантаж на актуальную тэму дружбы беларусаў і літоўцаў, узбагаціўшы яго вершамі, песнямі і танцамі двух братніх народаў. І хоць гэты мантаж носіць выразна канцэртны характар, ён дзякуючы глыбокай агульначалавечай ідэі, закладзенай у кожным яго музычна-харэаграфічным нумары, набывае сапраўдную мэтанакіраванасць і агітацыйную дзейснасць.

У той жа час трэба сказаць, што не ўсе агітбрыгады ўдумліва і сур'ёзна падыходзяць да стварэння сваіх канцэртаў і мантажаў. Кіраўнікі некаторых калектываў чамусьці не абцяжарваюць сябе творчымі пошукамі і не думаюць над тым, як зрабіць арыгінальную самастойную праграму. Вядома, куды больш проста і лёгка звярнуцца да ўжо гатовых кампазіцый, апублікаваных у якім-небудзь рэпертуарным зборніку ці часопісе «Художественная самодеятельность», чым ламаць галаву над сваім сцэнарыем. Вельмі шкада, што па такім лёгкім шляху пайшлі Навагрудская і Баранавіцкая агітбрыгады. Яны па сутнасці страцілі сваё індывідуальнае творчае аблічча, паколькі іх кампазіцыі напісаны не сваімі сіламі, як гэта рабілі іншыя, а складзены з разрозненых рэпертуарных матэрыялаў, узятых з усесаюзнага друку. Калі кампазіцыя баранавіцкіх аматараў была хоць удала, з густам зманціравана і цікава выканана, дык Навагрудская агітбрыгада не здолела нават правільна скласці сваю праграму, выявіць яе асноўную думку. Трэба было дамагчыся, каб агітацыйна-літаратурны тэкст вядучых і музычна-танцавальныя нумары былі ўзаемазвязаны паміж сабой. А так навагрудская праграма распадаецца па сутнасці на дзве часткі: адна агітацыйная, другая—канцэртная.

У Баранавічах і Навагрудку пры раённых газетах групуюцца пачынаючыя літаратары. Чаму б мясцовым агітбрыгадам не звярнуцца да іх за дапамогай, творчай парадай, не прыцягнуць іх да ўдзелу ў стварэнні арыгінальнага агітацыйна-мастацкага рэпертуару? А там, глядзіш, які-небудзь малады аўтар напіша вострыя куплеты на мясцовыя тэмы або цэлы сатырычны агляд. Саўрукоўская сельская брыгада з Гомельскага раёна аказалася, як ні дзіўна, больш кемлівай і ініцыятыўнай за многія гарадскія агітбрыгады. Яна звярнулася з просьбай да супрацоўніка раённай газеты Г. Майзіслава, які напісаў вельмі змястоўны тэматычны мантаж пра жыццё і працоўныя будні мясцовага калгаса «Чырвонагвардзеец». Саўрукоўцы прывезлі з сабою на рэспубліканскі агляд і свае, нязбітыя меладычныя песні «Холціць трактар у полі», «Калгасныя прыпеўкі», «Песню пра машыну», аўтарам якіх з'яўляецца мастацкі кіраўнік раённага Дома культуры І. Пузыроў.

Наогул іх часу сцэнары і тэксты розных тэатралізаваных аглядаў і мастацкіх кампазіцый павінны ствараць самі ўдзельнікі агітбрыгад, не чакаючы, пакуль вышэйшыя ўстановы пашлюць ім рэпертуар рэспубліканскага ці абласнога Дома народнай творчасці. Як усё роўна, цяпер старанныя калектывы аматараў на аснове мясцовых фактаў робяць на слухачоў незабыўнае ўражанне, выхоўваюць і вучаць людзей добраму жыццю.

Творчасць кожнай агітбрыгады сама па сабе сінтэтычная. Музыка, песня, танец, асобныя элементы драмы і выяўленчага мастацтва натуральна ўваходзяць у праграмы выступленняў гэтых калектываў, цесна пераплятаючыся з асноўным тэкстам выступлення. Умела падабраны музычны і харэаграфічны матэрыял, часцей за ўсё спецыяльна створаны самімі ўдзельнікамі агітбрыгады, дапамагае лепш рэалізаваць тую ідэйную задуму, якая закладзена ў аглядзе, кампазіцыі ці мантажы. І вельмі добра, што да работы агітбрыгад прыцягваюцца вопытныя музыканты, самадзейныя кампазітары—В. Смірноў, І. Сушко, І. Пузыроў, Л. Ячнеў, здольныя пастаноўшчыкі танцаў—В. Сакалоў, Л. Іваноў, П. Данілаў. Іменна дзякуючы іх творчым намаганням і стараннасці маленькія самадзейныя калектывы добра валодаюць вакальна-харавымі навыкамі і тэхнікай танцавальнага мастацтва. Хацелася б, каб да работы агітбрыгад далучыліся і рэжысёры нашых народных тэатраў, якія, за выключэннем ашмянскага рэжысёра П. Дакукі, яшчэ стаяць у баку ад гэтага цікавага віду самадзейнага мастацтва.

Песні і танцы, сатырычныя сцэнкі і пародыі ў праграмах агітбрыгад павінны быць знітаваны з асноўным тэкстам і ўвесь час дапаўняць і развіваць ход аўтарскіх думак. Вось такую актыўную ролю адыгрывае песенна-танцавальны рэпертуар у рэчыцкім аглядзе і лёзненскай кампазіцыі. Праўда, лёзненцы крыху перастараліся: яны няўдала пераасэнсавалі на сучасны лад тэксты такіх вядомых савецкіх песень, як «Масква майская», «Па далінах і па ўзгор'ях».

Пераасэнсаванне і парадзіраванне знаёмых мелодый з падборам да іх новых сучасных тэкстаў (пераважна сатырычнага характару) —дапушчальная з'ява ў самадзейнасці. З ёю мы сустракаемся ў Рагачоўскай і ў Клімавіцкай брыгадах. Аднак тут удзельнікі вельмі ўдумліва падыйшлі да стварэння вакальных і харавых твораў, узяўшы за аснову папулярныя народныя напевы і мелодыі песень савецкіх аўтараў.

Добра ўплятаюцца ў сюжэтную драматургію праграм танцы: «Кукуруза»—у сяўрукоўцаў, «Грэчка, боб і кукуруза»—у рэчыцкіх артыстаў, «Гультай на спатканні»—у стаўбцоўскіх. Трэба імкнуцца да таго, каб кожны музычны і харэаграфічны твор нёс у аглядзе ці кампазіцыі пэўную творчую задачу і не выглядаў устаўным і выпадковым, уключаным толькі для забавы.

Некалькі слоў пра афармленне пастановак агітбрыгад, пра іх выдатныя знаходкі, багатую «рэжысёрскую» выдумку, якім могуць пазайздросціць нават прафесіянальныя эстрадныя артысты. Заслугоўваюць увагі, напрыклад, такія цікавыя гумарыстычныя сцэнкі, як эпізод з «сатырычнай стрэльбай» у Варапаеўскай брыгадзе (Віцебская вобласць) або ўдалая дэталь у Стаўбцоўскай брыгадзе, калі Вожык са сваім «сатырычным фотаапаратам» выходзіць раптам на эстраду праз глядзельную залу. А як трапна і знаходліва ахарактарызавалі іўянецкія артысты два калгасы з рознымі вынікамі па надою малака! На сцэне быў выстаўлены вялізны бітон і ледзь прыкметны бітончык малака, якія везла «на сабе» цацачная курачка.

Афармленне агітбрыгад бясспрэчна павінна быць партатыўным, лёгкім і зручным, бо самадзейным артыстам даводзіцца часта выступаць і на палявым стане, і ў чырвоным кутку жывёлагадоўчай фермы. Там для вялікіх дэкарацый, бадай, і месца не знойдзецца. Люба было глядзець добрае «азёрнае» афармленне Мядзельскай брыгады. Выстаўленыя імі паабапал сцэны ўмоўныя рачныя паруснікі з надпісам наверсе «Нарач» добра пасавалі да настрою ўсёй праграмы і надавалі ёй мясцовы каларыт. З шумам апушчаны на сцэну «верталёт» лёзненцаў, умоўныя агітмашыны рэчыцкіх і стаўбцоўскіх артыстаў—колькі ва ўсім гэтым сапраўднай выдумкі, вынаходлівасці, імкнення як мага больш пераканальна раскрыць тэму праграмы. І зусім незразумела, навошта спатрэбілася некаторым калектывам везці з сабою ў Мінск вялізныя заднікі—наўрад ці выступаюць яны з імі ў калгасах.

Падкрэсленая агітацыйнасць большасці мастацкіх выступленняў брыгад вельмі наглядна праяўлялася ў самой форме падачы асобных нумароў. Часта па ходу праграмы на сцэне раптам вывешваліся яркія плакаты з актуальнымі заклікамі, перагортваліся старонкі вялікай «Кнігі гонару» з партрэтамі перадавікоў калгаснай вытворчасці. Гэтыя выяўленчыя прыёмы яшчэ больш узмацнялі ўспрыняцце выступленняў самадзейных артыстаў.

Колькасць мастацкіх агітбрыгад у рэспубліцы ўвесь час расце. Удасканальваецца іх майстэрства, пашыраюцца формы выступленняў. Перад моцнай зброяй песні і сатыры гэтых маленькіх перасоўных калектываў самадзейнасці, на якіх раней чамусьці не звярталі сур'ёзнай увагі, адступаюць усе недахопы, усё тое, што аджыло свой век, даючы дарогу новаму, перадавому.

Г. ЗАГАРОДНІ.

Нашы госці

Значнай падзеяй у культурным жыцці Мінска з'явіўся прыезд Дзяржаўнага акадэмічнага рускага хору Саюза ССР пад мастацкім кіраўніцтвам народнага артыста СССР прафесара А. В. Свешнікава. Першае выступленне адбылося ў двух аддзяленнях. У першым былі выкананы песні савецкіх і рускіх кампазітараў. Другое аддзяленне было прысвечана італьянскай музыцы. Гастролі хору працягнуцца некалькі дзён. У наступных канцэртах будзе выканана «Патэтычная араторыя» лаўрэата Ленінскай прэміі Г. Свірыдава.

Другі калектыў, які наведаў Мінск, — Астраханскі ансамбль песні і танца «Марана». Гэта параўнаўча малады калектыў, але ён паспеў заваяваць аўтарытэт і павагу ў гледачоў. З цеплынёй мінчане сустрэлі выканаўцаў рускіх, беларускіх, украінскіх, літоўскіх, венгерскіх, польскіх сучасных і старадаўніх песень і танцаў. Артысты ансамбля нямала папрацавалі, каб песні і танцы гучалі зладжана, меладычна, каб хвалявалі шчырасцю і тэмпераментам. Кіруе ансамблем «Марана» заслужаны дзеяч мастацтва Латвійскай ССР Я. Абраміс.

На нашых здымках — выступленне Дзяржаўнага акадэмічнага рускага хору (уверсе) і сцэна з танцавальнай карцінкі «На кліч гармоніка» ў выкананні артыстаў ансамбля «Марана».

ШЧЫРЫЯ СЯБРЫ КНІГІ

ПАРАСТКІ НОВАГА

Ёсць у Мінску вуліца Карла Лібкнехта. Там за апошнія гады вырас вялікі добраўпарадкаваны мікрараён. У доме № 87 жывуць пенсіянеры — муж і жонка Рагожнікавы. Стары камуніст Павел Аляксеевіч і яго жонка Марыя Паўлаўна на сваёй кватэры стварылі грамадскую бібліятэку, у якой ужо амаль 400 экземпляраў кніг і каля ста чытачоў.

Жыхары гэтага вялікага дома — В. Новікава, Л. Казюкова і іншыя самі прынеслі кнігі і яшчэ сабралі іх у жыхароў. Бібліятэка цяпер папаўняецца літаратурай аб XXII з'ездзе КПСС.

Кнігі ў бібліятэку прыносілі не толькі жыхары, але сваякі і знаёмыя з іншых гарадоў. Дачка Рагожнікавых Роза Паўлаўна, якая жыве ў Ленінградзе, даведаўшыся, што бацькі стварылі дома бібліятэку, пачала збіраць літаратуру ў супрацоўнікаў па рабоце і разам са сваімі кнігамі адправіла ў Мінск пасылку з паметкай «для грамадскай бібліятэкі».

Жыхары гэтага дома прыносяць у бібліятэку і часопісы і свежыя газеты. Характэрна, што тут бяруць кнігі не толькі хатнія гаспадыні, школьнікі і пенсіянеры. Актыўныя чытачы бібліятэкі — слесар Я. Анікавец, электрык В. Шынкевіч, настаўніца Л. Макейчык і многія іншыя.

Заслугоўвае ўвагі работа грамадскай бібліятэкі домакіраўніцтва № 1 Ленінскага раёна. Ініцыятары яе стварэння—пенсіянеркі Е. Хмялеўская і хатняя гаспадыня З. Пуліна. Яны збіралі кнігі не толькі сярод жыхароў дома, але звярнуліся і да беларускіх пісьменнікаў.

Першымі адгукнуліся на іх просьбу Тарас Хадкевіч і Мікола Ткачоў, якія перадалі грамадскай бібліятэцы як свае кнігі, так і творы пісьменнікаў саюзных рэспублік. Было сабрана больш 500 кніг, а ўсяго ў бібліятэцы — звыш 700 экземпляраў кніг.

Актыўна дапамагае рабоце бібліятэкі партыйная арганізацыя, створаная пры домакіраўніцтве. Бібліятэка атрымала памяшканне, неабходную мэблю. Сакратар партыйнай арганізацыі Н. Камісараў— вялікі аматар кнігі.

Грамадскія бібліятэкі створаны і пры домакіраўніцтвах № 10 Кастрычніцкага, № 2 Ленінскага, № 7 і № 9 Заводскага раёнаў сталіцы.

Грамадскія бібліятэкі пачалі цяпер працаваць і на прадпрыемствах горада. Так, напрыклад, на халадзільніку № 1 (сакратар партыйнай арганізацыі К. Ляпко) сабрана сярод рабочых больш 200 экземпляраў кніг. Першымі падтрымалі гэтую ініцыятыву майстар А. Будзько, інжынер А. Фролкіна, пенсіянер А. Яжкоў і інш., якія прынеслі па 10—15 кніг.

Загадвае бібліятэкай энергічная маладая работніца Наталля Натовіч — завочніца педагагічнага інстытута імя Горкага. Яна палюбіла бібліятэчную справу і працуе старанна. Стварыла картатэку. У пакоі, дзе знаходзіцца бібліятэка, утульна, ёсць лозунгі, плакаты.

Грамадскія бібліятэкі створаны і для школьнікаў: у доме № 32 па вуліцы Заліўной, пры домакіраўніцтве № 12 Фрунзенскага раёна (загадвае бібліятэкай работніца камвольнага камбіната Г. Пескандзерава), піянерская бібліятэка пры домакіраўніцтве № 2 па Камсамольскай вуліцы, над якой шэфствуе 7 клас 30-й школы на чале з класным кіраўніком А. Душкінай.

У Мінску працуе 13 грамадскіх бібліятэк, кнігамі з якіх карыстаецца каля 800 чытачоў.

Упраўленне культуры Мінскага гарвыканкома дапамагае бібліятэкарам-актывістам. Для іх арганізуюцца семінарскія заняткі. Аматараў кнігі знаёмяць з бібліятэчнай тэхнікай, з навінкамі літаратуры, расказваюць, як трэба праводзіць масавыя мерапрыемствы — канферэнцыі чытачоў, агляды навінак і г. д.

Л. ШАБЛЮК,
старшы інспектар па бібліятэках Упраўлення культуры Мінскага гарвыканкома.

Л. ФРЫД,
загадчык масавай бібліятэкі № 1 Кастрычніцкага раёна г. Мінска.

ДЗВЕ ПРАФЕСІІ

Ядвігі Леашкевіч

Зусім юнай дзяўчынай пачала працаваць цялятніцай у калгасе «Слава працы» Ядвіга Леашкевіч. Працавітасць і настойлівасць дапамаглі ёй хутка заваяваць павагу аднавяскоўцаў. А цяпер пра дзяўчыну ведаюць ва ўсім Дзятлаўскім раёне на Гродзеншчыне. Сёлета Ядвіга вырасціла 211 цялят, а за ўсе сем год працы на ферме перадала для папаўнення калгаснага статку больш 1 300 галоў.

Паважаюць Ядзю калгаснікі яшчэ і за тое, што яна дапамагае ім мацней палюбіць кнігу. У доме Леашкевіч — бібліятэка-перасоўка, якой карыстаюцца больш ста жыхароў вёскі Драгобычы. Добра спраўляючыся з асноўнай работай, камсамолка знаходзіць час рэгулярна абменьваць кнігі ў Казлоўшчынскай бібліятэцы, выконвае амаль усе заяўкі чытачоў.

На першым здымку вы бачыце маладога жывёлавода на ферме. 60 такіх цялят гадуе цяпер Ядвіга. Другі здымак зроблены ў доме Леашкевіч. Тут яна, грамадскі бібліятэкар, абменьвае кнігі калгаснікам Лідзіі Гарадко і Канстанціну Лішыку.

Фота **А. ПЕРАХОДА.** (БЕЛТА).

БАЛГАРСКАЯ ПРОЗА НА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ

Жывая гісторыя вёскі

Аповесць Крума Грыгорава «Танча з Гарацвета» — адзін з лепшых твораў сучаснай балгарскай літаратуры — была завершана ў 1959 г. Станоўчыя рэцэнзіі на кнігу з'явіліся ў многіх перыядычных выданнях Балгарыі, а праз год яна была адзначана прэміяй Саюза балгарскіх пісьменнікаў. Аповесць атрымала прызнанне і высокую ацэнку балгарскага чытача. Цяпер з гэтым творам таленавітага пісьменніка мае магчымасць пазнаёміцца і беларускі чытач.

Пачатак творчасці Крума Грыгорава прыпадае на другую палову 30-х гадоў. Ужо яго першыя зборнікі апавяданняў «Граніцы», «Барозны на чарназёме», прысвечаныя жыццю балгарскай вёскі, сведчаць, што К. Грыгораў — эмацыянальны і таленавіты мастак, які ўмее блізкае і роднае яму зрабіць блізкім і зразумелым для многіх. Паднявольнае жыццё селяніна пад фашысцкай уладай, мары аб лепшай будучыні, аб лёсе радзімы — вось што хвалявала пісьменніка ў тыя часы.

Пасля 9 верасня выходзяць некалькі зборнікаў апавяданняў К. Грыгорава, адзін з якіх («Старшыня сельсавета») адзначаны Дзімітраўскай прэміяй, а таксама аповесці «Іглічова», «Маё дзяцінства», «Сярод народа».

Новая аповесць Крума Грыгорава «Танча з Гарацвета» расказвае аб жыцці людзей балгарскай вёскі, аб іх штодзённай сялянскай працы, аб уласцівых ім пачуццях, думках, імкненнях. Гэтым людзям давялося жыць у бурны і важны гістарычны перыяд развіцця Балгарыі — перыяд ліквідацыі фашысцкай дыктатуры і пачатку пабудовы новага сацыялістычнага грамадства ў краіне.

У аповесці няма захапляючай інтрыгі, эфектных сюжэтных паваротаў. Гэта амаль што хранікальны расказ, прасякнуты сапраўднай паэтычнасцю. Перад чытачом праходзіць лёс селяніна Танчы Дэлева з вёскі Гарацвет, забітага, непісьменнага бедняка, які нямала нацярпеўся за жыццё. Малюсенькая дзялянка неўрадлівай зямлі, невялічкі садок у некалькі пладовых дрэў, гатовы абваліцца дом, непамерна цяжкія падаткі ды пакутлівыя думкі аб будучых, мажліва галодных, днях — вось што дала селяніну фашысцкая ўлада. Танча працуе ад цямна да цямна, ходзіць на заробкі ў бліжэйшыя вёскі, прымушае членаў сям'і працаваць кожную вольную хвіліну, але так і не можа вырвацца з беднасці. Ён абвінавачвае ноч, якая не дазваляе працаваць у два разы больш, надвор'е, ад якога цалкам залежыць будучы ўраджай садавіны і збожжа, камяністую зямлю, рачулку, вады якой не хапае на тое, каб паліваць палі. Танча не бачыць, якім шляхам можна змяніць жыццё ў Гарацвеце: «Што ні рабі, што ні прыдумай, Гарацвет зноў застанецца Гарацветам», — гаворыць ён у адказ на размовы аб мажлівых зменах у Гарацвеце, аб сходах сялян. Але з цягам часу думкі аб тым, што жыццё ўсё-такі неяк можна перайначыць, завалодваюць Танчам, і ўрэшце прыводзяць яго да непазбежнага і адзіна правільнага вываду: усе нягоды жыцця звязаны з існуючым грамадскім ладам, з фашысцкім дыктатарскім рэжымам у краіне.

На далейшы лёс Танчы ўздзейнічаюць падзеі 9 верасня, сустрэча з савецкімі воінамі-вызваліцелямі, смерць адзінага сына Дэлчы. З непісьменнага, забітага селяніна Танча пад уплывам гарацвецкіх камуністаў паступова вырастае ў свядомага змагара за праўду і справядлівасць, за кааператыўныя ператварэнні на вёсцы. Ён з галавой акунаецца ў новае жыццё. Танчу ўжо не задавальняе ўласны домік, палоска зямлі. Яму неабходна электрычнасць, радыё. Ён наведвае сходы, прымае ўдзел у вырашэнні важных пытанняў, чытае газеты, цікавіцца палітычным і культурным жыццём усёй краіны. Танча актыўна ўдзельнічае ў штурме апошняга і самага ўстойлівага форта — прыватнай уласнасці.

Чытаючы аповесць, мы бачым, што сацыялістычная перабудова вёскі — складаная справа. Селянін не можа лёгка і хутка вызваліцца ад прыватнаўласніцкай псіхалогіі. Гэта пацвярджаецца і вобразам Танчы. Ён адзін з першых пайшоў у кааператыў, зусім правільна ацаніў яго перавагу і зразумеў немагчымасць жыцця па старынцы, але калі прыйшла пара здаваць у кааператыў жывёлу— ён не адразу адважваецца на гэты рашучы крок.

Дзеянне аповесці канчаецца арганізацыяй кааператыва ў Гарацвеце. Яго першых поспехаў мы не бачым, яны пакуль што ў думках і праектах сялян-кааператараў. Але чытач цвёрда ўпэўнены (і ў гэтым немалая заслуга пісьменніка), што будучыня за кааперацый.

Вобраз Танчы пададзены ў дзеянні, ва ўласцівых яго характару ўчынках. З паплечнікаў Танчы найбольш ярка выпісаны Стоіл Ушчырын і Гёра Ніколачкаў (Царэвіч).

Цёпла і шчыра намаляваны аўтарам вобраз «дзядзькі Івана» — «рускага брата». «Рускі брат» — вызваліцель параўноўваецца з Марко Кралевічам — героем былінната эпасу паўднёвых славян. Апісанне сустрэчы сялян з савецкімі войскамі — найбольш яскравыя старонкі аповесці.

Адзначаючы ўсё добрае, што ёсць у аповесці, хацелася б сказаць і аб недахопах твора.

Аўтар ахоплівае значны перыяд жыцця балгарскай вёскі, аднак у аповесці дзеянне ў часе не адчуваецца. Ствараецца ўражанне, што новы сацыялістычны лад атрымаў хуткую, трыумфальную і нават даволі лёгкую перамогу. З гэтым недахопам звязана і не заўсёды лагічнае развіццё асобных вобразаў. Прыгадаем, напрыклад, сцэну партыйнага сходу, на якім Танча атрымаў вымову толькі за тое, што не здолеў адразу, без хістанняў расстацца са сваіміваламі. Гэтага партыйнага спагнання аказалася дастаткова, каб Танча шчыра ўсвядоміў свае памылкі і назаўсёды развітаўся з прыватна-ўласніцкімі настроямі.

Пераклад «Танчы з Гарацвета» — гэта першая вялікая праца В. Нікіфаровіча. І, трэба сказаць, выканана яна на належным узроўні.

Аповесць Крума Грыгорава «Танча з Гарацвета» выдадзена ў Савецкім Саюзе ўпершыню. Незразумела, чаму выдавецтва не паклапацілася аб уступным артыкуле да аповесці. Тыя дзесяць радкоў, якія выдавецтва прысвяціла Круму Грыгораву, ні ў якім разе не могуць задаволіць чытача.

Л. САМАСЕЙКА.

Крум Грыгораў. «Танча з Гарацвета». Аповесць. Пераклад з балгарскай мовы В. Нікіфаровіча. Белдзяржвыдавецтва, Мінск. 1961.

ХВАЛЮЮЧАЯ АПОВЕСЦЬ

Балгарскі пісьменнік Івайла Пятроў, аўтар аповесці «Нончына каханне», прызнаецца, што некаторыя чытачы неўзлюбілі аднаго з галоўных герояў твора—Пятра, натуру супярэчлівую, цяжкую, чалавека, які не страчаны ўсё ж для новага жыцця ў балгарскай вёсцы. Затое ўсе чытачы адразу ўпадабалі Нонку—дзяўчыну- прыгажуню, шчырую, ва ўсім сумленную.

Чаму так атрымалася? Можа, аўтар не здолеў пераканаўча намаляваць вобраз Пятра? Не, вобраз гэты надзвычай удалы. Аўтар не пайшоў па лёгкаму шляху, не аблегчыў герою пошукаў сваёй лініі ў жыцці. І. Пятроў не патураў густам тых чытачоў, якія больш за ўсё ў кнігах любяць шчаслівы канец. Аўтар кіраваўся праўдай жыцця, праўдай характару. Далейшае станаўленне Пятра — тэма будучай кнігі І. Пятрова, якая паводле слоў аўтара будзе неўзабаве напісана.

Каханне і абавязак, грамадскае і асабістае ў жыцці чалавека, — вось праблемы, якія вырашае ў «Нончыным каханні» аўтар. А наогул у аповесці ідзе гаворка пра тое, як новае жыццё, што з кожным годам усё больш перамагае ў балгарскай вёсцы, змяняе чалавека, яго погляды на навакольны свет. Гісторыя кахання Нонкі і Пятра — гэта сутыкненне дзвюх маралей, дзвюх жыццёвых філасофій.

Нонка і Пётр —абое прыгожыя і статныя, абое энергічныя і настойлівыя, абое любяць працу і старанна працуюць у кааператыве. І кахаюць яны аднолькава горача і глыбока. Але Пётр яшчэ ў палоне старых сямейных традыцый, ён груба ставіцца да жонкі, не можа зразумець, што для яе без любімай справы (Петр не хоча, каб яна працавала на свінаферме) немагчыма сапраўднае шчасце. Нонка пакідае дом. Пятру здаецца, што яму даволі крыкнуць, каб вярнуць дамоў жонку, якую ж сам і абразіў. І ён прыходзіць па яе тады, калі позна ўжо...

Нонка — чыстая душа, светлы і справядлівы чалавек. Яна горача любіць Пятра, і ў яе ёсць сілы, каб змагацца за сваё сапраўднае шчасце, за сваю чалавечую годнасць. Пятра, які ёй жа здаваўся недасягальна мужным і моцным, яна перарасла на цэлую галаву.

Безумоўна, траплялiся моцныя і валявыя жаночыя натуры, якія не баяліся паўстаць супраць сямейнай тыраніі і ў старой Балгарыі. Але ў новай балгарскай вёсцы жанчын, падобных да Нонкі, ужо шмат... Гэта людзі, народжаныя новай уладай, новым жыццём. Яны раўнапраўныя і свабодныя члены новага грамадства.

Магчыма, пісьменнік недастаткова паказаў жыццё ў кааператыве, выспяванне новых адносін людзей да працы. Вобразы старшыні Марка Велкава і парторга Івана Гацева носяць яўна эпізадычны характар. Галоўны лейтматыў аповесці — гэта пранікненне новага ў быт, сям'ю, адносіны паміж людзьмі.

Аўтар малюе складанасць чалавечых лёсаў і характараў, якія раскрываюцца не адразу, а ў працэсе дзеяння. «Нечаканасці» пільнуюць нас на працягу ўсёй аповесці. Стары Пінтэз, які звонку здаецца суровым і нелюдзімым, аказваецца чалавекам мяккім і гуманным. Ён справядлівы і аб'ектыўны. Калінку, якога нельга не палюбіць за яго прыгажосць і душэўнае хараство, не шануе ў жыцці.

Аповесць Івайлы Пятрова не пазбаўлена і пэўных недахопаў. Вобразы Пінтэзкі і асабліва Марыйкі супярэчлівыя і здаюцца штучна ўведзенымі ў аповесць; дзеянню ў творы часта не хапае патрэбнай дынамікі. І ўсё ж аповесць чытаецца з неаслабнай увагай і хваляваннем. Вобразы «Нончынага кахання» надоўга застаюцца ў сэрцы чытача, узбагачаюць яго пачуццямі любасці да чалавека.

Б. РАМАНАЎ.

Івайла Пятроў. «Нончына каханне». Пераклад з балгарскай мовы Я. Васілёнка. Дзяржаўнае выдавецтва БССР. Мінск. 1961.

ПІСЬМО Ў РЭДАКЦЫЮ

Выказваем праз Вашу газету падзяку ўсім арганізацыям, сябрам і знаёмым, якія паспачувалі нам у сувязі з заўчаснай смерцю народнага артыста Беларускай ССР Ісідара Міхайлавіча Балоціна.

Жонка і сваякі.

Галоўны рэдактар Нічыпар ПАШКЕВІЧ.
Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Аляксандр БУТАКОЎ, Кастусь ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Аркадзь МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), Пятро ПРЫХОДЗЬКА, Раман САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), Мікола ТКАЧОЎ, Янка ШАРАХОЎСКІ, Іван ШАЦІЛА, Рыгор ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

АДРАС РЭДАКЦЫІ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара—3-25-25, аддзела літаратуры—3-22-04, аддзела мастацтва— 3-24-62, аддзела культуры—3-20-54, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу

АТ 00507

Друкарня выдавецтва «Звязда».